

Výuka seniorů na U3V pohledem lektora

Lucie Čechová

Bakalářská práce
2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Lucie Čechová
Osobní číslo:	H19892
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Výuka seniorů na Univerzitě třetího věku pohledem lektorů

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti seniorského věku, vzdělávání seniorů a osobnosti lektora.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaných rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- BENEŠ, Milan, 2014. Andragogika. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4824-5.
BENEŠOVÁ, Dana, 2014. Gerontagogika: vybrané kapitoly. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. ISBN 978-80-7452-039-6.
HENDL, Jan, 2005. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
MŮHLPACHR, Pavel, 2004. Gerontopedagogika. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3345-2.
PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER, 2008. Základy andragogiky. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 9788086723587.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Zuzana Hrnčířiková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **19. ledna 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2022**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 19. ledna 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo - bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 25.4.2022

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací

(1) Vysoká škola nevydávající zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být ikt nejmeně pět pracovních dnů před

konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, o pty nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, utíje -li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není -li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není -li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídá k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá pohledem lektora na vzdělávání seniorů na univerzitě třetího věku. První kapitola teoretické části charakterizuje seniora a seniorský věk, vysvětluje význam vzdělávání pro seniory, popisuje specifika, formy a metody. Druhá kapitola je věnována vzniku a organizační struktuře univerzity třetího věku. Třetí kapitola se zaměřuje na lektora seniorského věku, zabývá se také jeho kompetencemi a profesními požadavky. Praktická část navazuje na část teoretickou, jsou zde popsány výzkumné cíle, výzkumné otázky a interpretace výzkumu. Výzkum je realizován na základě kvalitativního přístupu za pomoci polostrukturovaných rozhovorů. Praktická část se zabývá otázkou „Jaký pohled zauímají lektori ke vzdělávání na univerzitě třetího věku?“.

Klíčová slova: lektor, univerzita třetího věku, senior, kompetence

ABSTRACT

The bachelor's thesis deals with the lecturer's view on the education of seniors at the university of the third age.

The first chapter of the theoretical part characterizes seniors and senior age, explains the importance of education for seniors, describes its specifics, forms and methods.

The second chapter is devoted to the origin and organizational structure of the university of the third age. The third chapter focuses on the lecturer of the senior age, also deals with his competencies and professional requirements.

The practical part follows the theoretical part, there are described the research goals, research questions and interpretations of research. The research is carried out on the basis of a qualitative approach with the help of coding semi-structured interviews. The practical one deals with the question "What is the view of lecturers on education at the university of the third age?".

Keywords: lecturer, the university of the third age, senior, competence

Chtěla bych touto cestou poděkovat PhDr. Zuzaně Hrnčířkové, Ph.D. za odborné vedení, čas, trpělivost, vstřícnost, a především její cenné rady při vedení mé bakalářské práce. Poděkování patří i všem respondentům z univerzity třetího věku za jejich spolupráci na mém výzkumu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 EDUKACE SENIORŮ	14
1.1 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ V KONTEXTU CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	14
1.2 CHARAKTERISTIKA SENIORSKÉHO VĚKU	16
1.3 VÝZNAM VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	19
1.4 SPECIFIKA VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ.....	21
1.5 METODY A FORMY V SENIORSKÉM VZDĚLÁVÁNÍ.....	22
2 UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU	24
2.1 VZNIK A VÝZNAM U3V	24
2.2 ORGANIZACE SDRUŽUJÍCÍ U3V	25
2.3 U3V V ČESKÉ REPUBLICE	26
2.4 UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU NA UNIVERZITĚ TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ	27
3 LEKTOR VE VZDĚLÁVÁNÍ UNIVERZITY TŘETÍHO VĚKU	29
3.1 LEKTOR SENIORSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	29
3.2 KOMPETENCE LEKTORA	30
3.3 PROFESIONALIZACI LEKTORA	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	37
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	37
4.2 VÝZKUMNÉ CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	37
4.3 TECHNIKA SBĚRU DAT	38
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	39
4.5 ANALÝZA DAT.....	39
5 INTERPETACE DAT	41
5.1 PŘÍCHOD LEKTORA NA U3V	42
5.2 SEBEREFLEXE.....	44
5.3 KOMPETENCE A PROFESIONALIZACE LEKTORA.....	45
5.4 PŘÍPRAVA LEKTORŮ NA VÝUKU NA U3V.....	49
5.5 POHLED LEKTORA	53
5.6 DISKUSE.....	59
ZÁVĚR	63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	65
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	68

SEZNAM OBRÁZKŮ	69
SEZNAM TABULEK.....	70
SEZNAM PŘÍLOH.....	71

ÚVOD

Kognitivní funkce mají tendence se s přibývajícím věkem utlumovat, nejvýraznější změny lze pozorovat u seniorské populace (Zormanová, 2017). Počet seniorů se v České republice i celosvětově neustále zvyšuje. Zkvalitnění fyzického a duševního stavu, dodržování zásad zdravého životního stylu, zvyšování kvality lékařské péče a další vlivy zapříčiňují zvyšující se počet obyvatel v seniorském věku (Adamec a Kryštof, 2011).

S prodlužujícím se věkem se přirozeně stupňuje i touha po vyšší životní úrovni a kvalitě života. K potlačení úpadku zmíněných funkcí mohou dobře posloužit různé aktivity, činnosti nebo přijímání nových vědomostí v rámci celoživotního vzdělávání. Právě vzdělávání se proto stává jednou z možností, jak si životní úroveň mohou senioři postupně zvyšovat. Univerzity třetího věku patří mezi instituce, které nabízí pro jedince postproduktivního věku vzdělávací programy v nejrůznějších oborech a oblastech na vysokoškolské úrovni. Studium na U3V umožňuje seniorům seberealizaci a osobnostní rozvoj.

Univerzity třetího věku by však nemohly činnost vykonávat bez lektorů, kteří sehrávají v procesu vzdělávání dospělých významnou roli. Ačkoliv je charakteristika lektora seniorského vzdělávání čím dál více diskutována a popisována v odborné literatuře, stále není v české legislativě definována a uznána jako samostatná profese. Vzdělavateli se tak nejčastěji stávají akademičtí pracovníci z řad příslušné univerzity, kteří mnohdy nedisponují odpovídající přípravou ke vzdělávání seniorů.

Tato bakalářská práce je proto zaměřena na lektory, kteří vzdělávání na U3V seniorům poskytují. Práce zjišťuje, jaké kompetence by takový lektor měl mít, jaký přístup by měl k seniorům volit, pomocí jakých metody seniory vzdělávat, jaké zkušenosti mu působení v této instituci přineslo a jaký je jeho celkový pohled na výuku na U3V. Cílem bakalářské práce je zjistit, jaký postoj zaujímají lektori ke vzdělávání na univerzitě třetího věku.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část se zabývá popisem edukace seniorů, charakteristikou vzdělávací organizace univerzity třetího věku a poskytovateli tohoto vzdělávání, lektory. V edukaci seniorů bude charakterizován pojem senior, vysvětlí se význam vzdělávání seniorů, jeho specifika a zmapuje formy a možné metody aplikovatelné na seniory. Druhá kapitola teoretické části mapuje historii a význam U3V, dále organizace sdružující univerzity třetího věku, v neposlední řadě popisuje vznik a charakteristiku U3V v rámci Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. V závěru teoretické části

je představen lektor a jeho role, kompetence a profesionalizace v kontextu seniorského vzdělávání.

Cílem teoretické části je objasnit a sumarizovat primární pojmy vztahující se k oblasti seniorského vzdělávání. Praktická část se orientuje na realizaci výzkumu, jak vzdělavatelé vnímají výuku na U3V.

V empirické části je dále vysvětlen výzkumný problém spolu s výzkumnými cíli a otázkami, součástí je i technika sběru dat a analýza výzkumu. V poslední kapitole jsou interpretovány výsledky výzkumu. Pro výzkum je zvolen kvalitativní přístup, metoda výzkumu zahrnuje rozhovory s lektory U3V. Vzniklá data jsou následně vyhodnocena otevřeným kódováním. Po vyhodnocení proběhne analýza dat a vytvoření analytického příběhu. V přílohách této práce je schéma rozhovoru a ukázka jednoho z rozhovorů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 EDUKACE SENIORŮ

První kapitola teoretické části se zaměřuje na problematiku edukace seniorů, charakterizována bude osobnost seniora a seniorský věk. Budou vysvětleny specifika vzdělávání seniorů a význam vzdělávání. Poslední podkapitola popisuje formy a metody, které je při edukaci seniorů možné použít.

1.1 Vzdělávání seniorů v kontextu celoživotního vzdělávání

Obyvatelstvo po celém světě stárne a tím se přirozeně zvyšuje index stárnutí¹. Důvodem je zvyšující se kvalita života a prodloužení průměrné délky života. S těmito trendy souvisí celá řada demografických, ekonomických, sociálních i politických problémů. Stárnutí populace se z hlediska demografů stává významnou změnou, která v budoucnosti povede ke zvýšení ekonomické zátěže a stupňování náročnosti péče o seniory. Je vhodné již dnes začít vytvářet efektivní a cílené kroky pro co nejlepší podmínky ke kvalitnímu stárnutí. Senioři jsou bohužel často vystavováni ageismu², i když se za poslední roky toto smýšlení přetransformovává a dochází k rozšíření mezigenerační solidarity. Právě v boji proti ageismu pomáhá osvěta o seniorech a jejich angažování se v různých aktivitách spolu se zbytkem společnosti. Hledají se způsoby, jak dopřát seniorům aktivní stárnutí, přirozeně je začlenit do společenského života a dát jim tak pocit sounáležitosti (Špatenková a Smékalová, 2015). Podle Mühlpachra (2004, str. 16) si prodloužení aktivního období života vyžaduje nabídku smysluplných aktivit, které by měly být komplexní, koordinované, měly by vycházet z potřeb a přání seniorů a chránit jejich práva. Touto problematikou se zabírá koncept celoživotního vzdělávání. Vzdělávání a výchova člověka by měla být dostupná všem občanům a neměla by být omezena věkovou hranicí, což legislativně ukotvuje i *Národní program rozvoje vzdělávání* (Zormanová, 2017). Cílem je vytvořit takové příležitosti a podmínky, aby i lidé v postproduktivním věku cítili potřebu se vzdělávat, zdokonalovat a dále ve své životní dráze aplikovat nabyté schopnosti (Mühlpachr, 2004, str. 133).

Memorandum o celoživotním učení (2001, str. 4) tvrdí, že „*celoživotní učení je společnou střechou, pod kterou by se měly sjednotit všechny druhy vzdělávání*“. Memorandum dále

---

¹ Index stáří – počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0-14 let (ČSÚ, 2022)

² Ageismus – (angl. age = věk) projevy averze vůči starým lidem a všemu, co stáří připomíná. V češtině používáme pojem tzv. věková diskriminace (Haškovcová, 2012, str. 48).

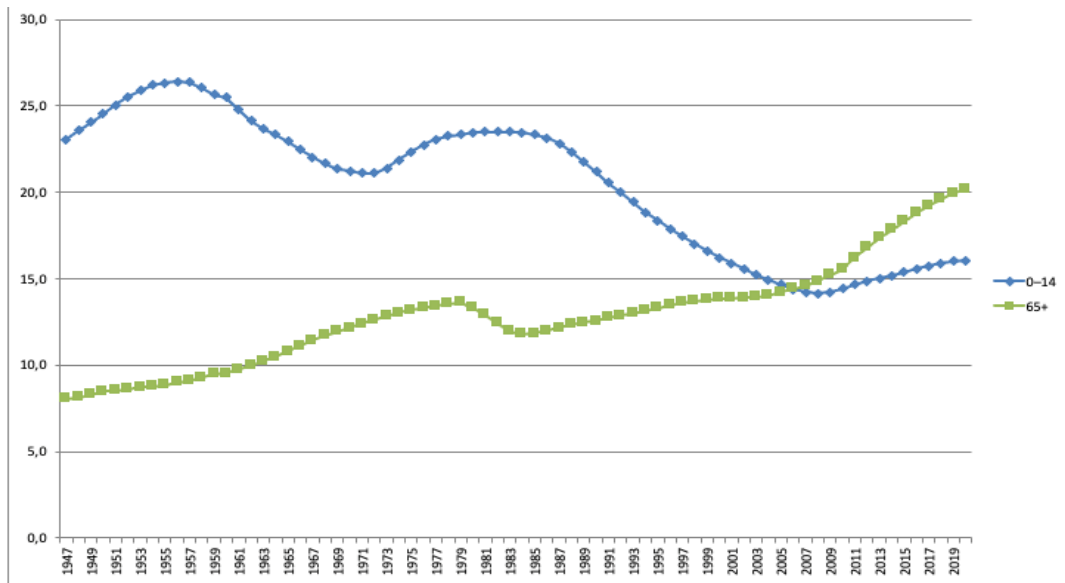
zdůrazňuje, že se musí podporovat aktivní občanství neboli participace lidí ve všech sférách společenského a hospodářského života. Na celkové kvalitě života se tak odráží placená práce, nezávislost, sebeúcta a blahobyt. Společně s aktivním občanstvím jde ruku v ruce zaměstnatelnost čili schopnost najít a udržet si zaměstnání. Tyto dvě dimenze společně vytváří podmínky pro zlepšení konkurenceschopnosti a prosperity.

Podle Zormanové (2017, str. 21) je celoživotní učení chápáno jako uvědomělý celoživotní proces, při kterém dochází k formování osobnosti člověka společně s rozvojem jeho zájmů, získáváním nových vědomostí, dovedností a návyků, které člověku nabízí plnohodnotnější a kvalitnější život ve společnosti.

Strategie celoživotního učení v České republice (2007) popisuje učení formální, neformální a informální. Formální učení se realizuje ve vzdělávacích institucích (školy), je vymezeno právními předpisy a po absolvování určitého stupně získává student osvědčení, například vysvědčení nebo diplom. V neformálním učení se získávají vědomosti, dovednosti a kompetence, které obecně zlepšují účastníkům jejich společenské i pracovní uplatnění. Aplikuje se ve vzdělávacích institucích, nestátních neziskových organizacích, v soukromých sektorech a podobně. Zahrnujeme zde rekvalifikační kurzy, jazykové kurzy, školení, přednášky a další. Je vedeno odbornou osobou k tomu určenou a nezískává se osvědčení o dosaženém stupni. Informální učení je proces osvojování dovedností a vědomostí z každodenního života. Do této kategorie řadíme i sebevzdělávání. U informálního učení se získané znalosti nedají ověřit. V celoživotním učení se tak prolínají zmiňované formy učení v průběhu celého života.

Edukace seniorů je součástí neformálního učení, kam spadají univerzity třetího věku, akademie třetího věku, kluby aktivního stáří a další. Jak už bylo řečeno, populace stárne a tento fenomén se bude nadále prohlubovat. V roce 2050 má být v Evropě podle Špatenkové a Smékalové (2015, str. 11) až 35 % osob ve věku starších 60 let. To mimo jiné dokazuje i následující graf, který vyobrazuje podíl obyvatel od roku 1947 do roku 2020. Na grafu můžeme vidět permanentní pokles populace ve věkové skupině 0–14 let od roku 1985 do roku 2008. Na grafu lze hlavně vyzorovat růst obyvatel ve věku 65+ (zelená křivka) od roku 1984, nejvíce však tato křivka vzrůstá od roku 2005.

Obrázek 1 Podíl obyvatel ve věkové skupině 0-14 a 65+, 1947-2020

Zdroj: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_hu

Zvyšující se počet obyvatel v seniorském věku odůvodňují Adamec a Kryštof (2011) zkvalitněním fyzického i duševního stavu, zdravějším životním stylem, lepší lékařskou péčí a celou řadou dalších vlivů. Je tedy pochopitelné, že tito lidé se chtějí i nadále integrovat, pokračovat v aktivních činnostech a stále zvyšovat kvality svého života. Na tyto potřeby už dnes reagují univerzity a instituce po celém světě. Jejich cílem je adaptace seniorů do společnosti a vyhnout se tak segregaci, rozvoj vzdělávacích institucí i do menších měst a obcí nebo efektivní využití narůstajícího počtu starších jedinců (https://www.mpsv.cz/documents/20142/372809/NAP_311214.pdf).

1.2 Charakteristika seniorského věku

V české společnosti se běžně setkáváme s eufemistickými termíny jako „babička“, „dědeček“, „stařeček“ nebo „stařenka“, ale také s pojmy „důchodce“ či „senior“. Slovo „senior“ pochází z anglického jazyka, význam tohoto slova je však jiný, než jak ho známe v České republice. Senior v angličtině znamená zkušenější nebo služebně starší. Slovo senior u nás však zdomácnělo a stalo se familiárním termínem. Všechny tyto pojmy jsou ekvivalentem pro člověka v postproduktivním věku a pod všemi těmito pojmy si dokážeme představit typického představitele této cílové skupiny (Janiš a Skopalová, 2016, str. 84 - 85).

Samotný výběr pojmu však nutně nemusí specifikovat danou skupinu lidí. Podle mínění veřejnosti je senior člověk, který již odešel do důchodu, narodila se mu vnoučata anebo se změnil jeho fyzický stav. Ani jedno z tvrzení však není směrodatné.

Spolehlivým a objektivním faktorem označující jedince za seniora je kalendářní věk. Všeobecně se dá říct, že senior je osoba, která dosáhla kalendářního věku 65 a více let (Ondráková a kol, 2012, str. 13 - 14).

Pojem stáří můžeme v odborné literatuře najít také pod slovem sénium neboli starý věk. Stářím označujeme období projevující se fyzickými a psychickými změnami a je poslední vývojovou etapou člověka uzavírající lidský život (Špatenková a Smékalová, 2015, str. 49). Členění lidského života se u jednotlivých autorů liší. V každé společnosti žijí různé věkové skupiny lidí. Podle Janiše a Skopalové (2016, str. 90 - 101) je současná periodizace stáří nejčastěji členěna na:

- **rané stáří** – 60-74 let,
- **pravé stáří** – 75-89 let,
- **dlouhověkost** – 90 let a více.

Dvořáčková a Hrozenková (2013, str. 33 - 35) popisují, že stáří se dá rozdělit na třetí věk tzv. postproduktivní věk (65-75 let) a čtvrtý věk (nad 75 let). Nicméně podotýkají, že věková struktura obyvatel je determinována zejména úrovní porodnosti a plodnosti, velkou roli ve skladbě obyvatel však hrají i demografické procesy.

Sak a Kolesárová (2012) považují stáří za vyvrcholení individuálního života a nelze jej chápat bez kontextu celého životního cyklu se zahrnutím všech prožitých etap. To znamená, že kvalitu stáří člověka může výrazně ovlivnit způsob života vedený v dětství, mládí a dospělosti. Mühlpachr (2004, str. 18) tvrdí, že stárnutí je velmi individuální proces, který je součástí přirozeného průběhu života. Stárnutí je podle něj způsobené množstvím genetických a sociálních změn, které jsou podmíněné dalšími faktory, například životními podmínkami, chorobami nebo změnou sociální role. Veškeré změny se poté navzájem prolínají.

Špatenková a Smékalová (2015, str. 59) doplňují, že stárnutí je ovlivňováno celou řadou intervenujících faktorů, jako například: genetické a dědičné dispozice, prodělané nemoci, způsob života, životospráva a životní náplň (vzdělání, zkušenosti apod.), adaptabilita jedince, frustrační tolerance, adaptace na životní změny a ztráty, strategie vyrovnávání se se stárnutím a stářím.

Špatenková a Smékalová (2015, str. 64 - 70) dále tvrdí, že stáří s sebou přináší fyzické, psychické a sociální změny. Fyzické změny ve vyšším věku se mohou projevovat sníženou

mobilitou, zpomalením reakcí, úbytkem energie, zhoršováním kvality zraku a sluchu. U psychických změn poté zejména dochází k oslabení pamětních funkcí a ke zmenšení rozsahu pozornosti. Největší obavy mohou v seniorském věku vyvolat sociální změny. Sociální kontakty se často kvůli zhoršujícím se zdravotním problémům a omezenějším možnostem s tím spojeným vytrácejí, senioři mohou trpět pocitu osamělosti a izolace, což může vést ke zhoršení jejich psychických a fyzických stavů.

I Benešová (2014, str. 26 - 31) vidí změny v procesu stáří ve stejných oblastech jako Špatenková a Smékalová a dodává, že se jedná o propojené celky. Biologické (tělesné) změny chápe jako změnu struktury s následujícími změnami funkcí jednotlivých orgánových soustav. Tyto změny se týkají jednotlivých orgánových soustav – kožní ústrojí (tvorba vrásek, ztráta pružnosti kůže, šedivění vlasů apod.), pohybový systém (řidnutí kostí, bolestivost kloubů, atrofie svalů), respirační systém (snížená funkční schopnost plic, zadýchávání, snížená vitální kapacita plic) dále trávicí, nervový, kardiovaskulární nebo pohlavní systém. Projevy psychických změn sleduje ve zhoršené schopnosti selektivní pozornosti, prostorové představivosti, v plynulosti řeči, poklesu motivace k činnostem a aktivitám, pomalejší schopnosti adaptace na různé situace, postižení krátkodobé paměti a vyvozování logických analýz. K nejzásadnějším sociálním změnám pro stáří vymezuje odchod do penze, osamělost, finanční potíže, ztrátu blízkých osob.

V každé fázi života člověk prochází určitou formou transformace v rovině tělesné, psychické i sociální. Hlavní roli u těchto změn má věk jedince. Změny jedné oblasti se vzájemně prolínají v jiných oblastech, jedná se tedy o propojené systémy. V Tabulce 1 níže je znázorněn přehled základních změn ve stáří (Venglářová, 2007).

Tabulka 1 Změny ve stáří

Tělesné změny	Psychické změny	Sociální změny
<ul style="list-style-type: none"> • změny vzhledu • úbytek svalové hmoty • změny termoregulace • změny činnosti smyslů • degenerativní změny kloubů • kardiopulmonální změny • změny trávicího systému (trávení, vyprazdňování) • změny vylučování moči (častější nucení) • změny sexuální aktivity 	<ul style="list-style-type: none"> • zhoršení paměti • obtížnější osvojování nového • nedůvěřivost • snížená sebedůvěra • sugestibilita • emoční labilita • změny vnímání • zhoršení úsudku 	<ul style="list-style-type: none"> • odchod do penze • změna životního stylu • stěhování • ztráty blízkých lidí • osamělost • finanční obtíže

Zdroj: Venglářová (2007, str. 12).

1.3 Význam vzdělávání seniorů

Kvalita života je subjektivní a individuální kategorie. Je pochopitelné, že tempo stárnutí vede v postproduktivním věku k větším diferenciačním znakům. Mezi tyto znaky řadíme věk, zdravotní, fyzický a psychický stav nebo pohlaví. Kromě těchto změn se ale do kvality života promítají i další faktory, které mohou výrazně ovlivnit subjektivní prožívání v postproduktivním věku. Zde se zařazuje například životní úroveň člověka, jeho rodinné zázemí, hodnotová orientace nebo kultivace osobnosti. Obecně lze říct, že různorodé individuální potřeby a možnosti jejich uspokojování je nejdůležitějším kritériem pro kvalitní život i ve starším věku. Po ukončení pracovní činnosti ubývá člověku počet sociálních kontaktů, senior ztrácí svou profesní roli, zanikají každodenní aktivity a komunikace. Mnoho seniorů se ocitá v pozici, která snižuje jejich vlastní hodnotu. Hlavní řešení vidí odborníci v rozvíjení vzdělávacích systémů pro seniory. Vzdělávání napomáhá eliminovat negativní následky stáří a přispívá k získání nové sebedůvěry, důstojnosti a zvyšuje životní uspokojení (Mühlpachr, 2014, str. 137 – 138; Zormanová, 2017, str. 63).

V zahraničí označují význam vzdělávání termínem **learning dividends**, Learning dividends lze v oblasti vzdělávání chápat jako získanou přidanou hodnotu vzdělávání, která se reflektuje ve společnosti a ve zvýšení konkurenceschopnosti. Význam pojmu spočívá v konceptu „*Čím lépe se budeš učit, tím lépe se budeš mít*“. U seniorů je pojem learning dividends dáván do souvislosti nejenom se vzděláváním a získáváním nových znalostí, ale má významný dopad i na oblast sociálního zdraví. Týká se to například aktivit na zdokonalení finanční gramotnosti, spolupráce s různými instituty a lidmi, v prevenci

ageismu, v rozvinutí zájmových činností a mnoho dalších (Ondráková kol., 2012, str. 35 - 36). Přidanou hodnotu vidí Špatenková a Smékalová (2015, str. 72) i v tom, že na seniory není vyvíjen tlak k potřebě zvyšování kvalifikace, ale jsou vedeni vnitřní motivací. Vnitřní motivace vychází z vlastní potřeby daného jedince a musí mít pro seniora velký význam. V opačném případě by nevyvíjel úsilí ani neztrácel čas s činností, která by ho nenaplňovala a nepřinesla mu požadované uspokojení. Benešová (2014, str. 98) dodává, že vzdělávání pomáhá seniorům lépe pochopit vývojové etapy života, zlepšuje jejich orientaci v neznámých situacích, oddaluje stárnutí, dodává nadhled a životní optimismus. Co se týká společenského hlediska, zastává stejný názor jako předchozí autorky, že vzdělávání seniorů pomáhá potlačovat nežádoucí projevy ageismu a přispívá tak k mezigenerační toleranci a porozumění.

Čornaničová (1998, str. 14) uvádí, že vzdělávání se řadí mezi tzv. vyšší potřeby člověka. U seniorů vychází vyšší potřeby hlavně ze sebeuplatnění, z potřeby ocenění, porozumění nebo introspekce. Podle Čornaničové (1998) mohou potřeby edukace seniorů vycházet i z následujících požadavků – zařadit se do věkově blízké sociální skupiny podle vlastních zájmů, kvalitně prožívat volný čas v důchodu, přijímat nové hodnoty v životě, přehodnocovat vlastní sociální a společenskou roli. Vzdělávání napomáhá seniorům eliminovat stres a bezradnost, přispívá ke snadnější orientaci rychle se měnícího světa, kompenzuje negativní dopady samoty, dodává seniorům sociální oporu, umožňuje seniorům jednodušeji navazovat nové vztahy, adaptovat se na nové situace, a především učit se novým věcem (Čornaničová, 1998).

Mühlpachr (2004, str. 138) shrnuje funkce vzdělávání následovně:

1. **Preventivní funkce** – představuje různá opatření, která pozitivně ovlivňují stárnutí a stáří za předpokladu, že jsou uváděna v určitém předstihu.
2. **Anticipační funkce** – pozitivně přispívají k lepší adaptaci na změny v životě spojené s odchodem do důchodu a seniorským věkem.
3. **Rehabilitační funkce** – znovuobnovuje a aktivuje fyzické a duševní síly za účelem jejich udržení.
4. **Posilovací funkce** – je považována za nejvýznamnější, přispívá k rozvoji zájmů, schopností, vědomostí a potřeb lidí v postproduktivním věku, podporuje jejich aktivity a kultivaci. Je označována jako stimulační podle charakteru působení.

Zormanová (2017, str. 62) dodává, že vzdělávání aktivuje seniorům intelektuální a kognitivní funkce, čímž se upevňuje tělesné a duševní zdraví. Výsledkem je zvýšené sebevědomí, sebedůvěra a životní spokojenost.

1.4 Specifika vzdělávání seniorů

Dospělí v produktivním věku musí častokrát podstupovat vzdělávání ne z vlastní vůle, ale z profesních důvodů. To však neplatí u seniorů. Předpokládá se, že senioři do vzdělávání vstupují na základě vlastního rozhodnutí, nevzniká u nich potřeba kariérních nebo profesních postupů. Jejich rozhodnutí je založeno na dobrovolnosti, což je jeden z hlavních předpokladů ke vzdělávání (Benešová, 2014, str. 95).

Přestože se vzdělávání seniorů řadí do oboru vzdělávání dospělých, je u této specifické skupiny lidí vyžadován odlišný přístup k výuce, než je běžné u ostatních v rané a střední dospělosti (Zormanová, 2017, str. 63). Pro dosažení přínosného vzdělávacího cíle a kvalitní podpory na cestě za vzděláním je nutné nastavit správná, jednotná pravidla. Mezi tyto pravidla patří: obsahově vhodné a logické složení vzdělávacích aktivit, nastavení vhodných norem hodnocení, přizpůsobení podmínek vzdělávání z fyzického i psychického hlediska, podpora aktivního života (Benešová, 2014, str. 95 - 96). Podobně prezentují podmínky výuky seniorů i Palán a Langer (2008, str. 67), ti apelují především na samotný přístup k účastníkům. Podle nich je potřeba zabezpečit zejména aktivní zapojení účastníků do výuky a s tím spojenou zpětnou vazbu pro ověřování vědomostí. Důležité je seniory neustále motivovat a stimulovat jejich kreativní myšlení.

Významným prvkem efektivní edukace seniorů je projevený respekt jako k osobě s dlouhodobě ustálenými názory, ale i respekt k jejich osobním pocitům, kterými mohou být strach, nízké sebevědomí nebo pocit zbytečnosti (Zormanová, 2017, str. 64).

Vzdělávání seniorů vyžaduje promyšlený přístup ve všech fázích procesu (Palán a Langer, 2008, str. 67). Čornaničová (1998) zdůrazňuje nutnost plánovat vzdělávání seniorů podle jejich potřeb a zájmů.

Na potřebě důkladně plánovat výuku trvají i Špatenková a Smékalová (2015, str. 77). Výrazný faktor, který by mohl nepříjemně ovlivnit efektivitu výuky seniorů je podle autorek čas. Nesprávně zvolená délka výuky by mohla negativně pozměnit motivaci seniorů. Senioři potřebují na vstřebání podnětů z krátkodobé paměti do dlouhodobé více času. Rychlé tempo a krátká doba na vypracování úkolů nebo přípravu aktivit ve výuce může vyvolat stres, čímž by se výuka nadále stala kontraproduktivní. Zormanová (2017, str. 63) dodává, že optimální doba výuky by měla být dopoledne nebo odpoledne, kdy jsou senioři

schopni se lépe koncentrovat. Z důvodu možné únavy a špatného soustředění nejsou vhodné večerní kurzy. Jedna lekce by neměla trvat déle než 3 hodiny a doporučovány jsou pravidelné přestávky. Naprosto by se měla vyloučit večerní výuka.

Ondráková a kol. (2012, str. 37 - 38) hovoří o překážkách a omezeních, na které je důležité brát při výuce seniorů zřetel. Zdůrazňuje, že senioři potřebují delší čas na zpracování nových poznatků. Správně nastavený postup výuky by mohl snížit nejistotu a strach seniorů z vlastního selhání, určité bariéry by však mohl způsobit příliš rychlý výklad ze strany vzdělavatele nebo různá zdravotní znevýhodnění. Kvalitu a průběh vzdělávacího procesu by mohla ovlivnit i samotná osobnost vzdělavatele nebo skupina účinkujících v programu. Podmínky jsou opět kladeny na dodržování přiměřeného tempa podle potřeby seniorů, ale také poskytnutí jasných a přehledných instrukcí, přístup lektora ke skupině, velikost skupiny apod. (Palán a Langer, 2008, str. 68).

Špatenková a Smékalová (2015, str. 75) popisují mimo jiné i potřebu úpravy vnějších podmínek pro efektivní výuku seniorů zajištěním dostupného, čistého prostředí bez rušivých elementů, poskytnutím relaxační zóny sloužící k odpočinku nebo vytvořením příjemné atmosféry pro snadnější navázání vzájemných kontaktů i kontaktu s lektory.

Určitá omezení mohou vznikat i finanční náročností či omezenými prostředky. Není tak prakticky možné, aby se vždy podařilo odstranit všechny bariéry, které negativně narušují výukový proces. Nicméně je však reálné, aby se poskytovatelé těchto programů snažili co nejvíce eliminovat dopady těchto bariér. Znovu se tak dostáváme k nutnosti pečlivého plánování ve všech směrech a ke spokojenosti všech aktérů vzdělávacího programu.

1.5 Metody a formy v seniorském vzdělávání

V didaktickém procesu hraje hlavní roli organizační forma výuky a má na jeho průběh velký vliv. Výukové metody patří mezi základní didaktické kategorie, dle kterých je uskutečňován výchovně-vzdělávací proces, s jehož pomocí dosáhne vzdělavatel vytyčených cílů (Zormanová, 2017, str. 136 - 141). Pro výběr vhodných metod je důležité znát dobře edukační cílovou skupinu. Správnou volbou metody a jejím následným aplikováním na cílovou skupinu může být dosaženo efektivních a kýžených výsledků vzdělávacího procesu (Langer, 2016, str. 35). Palán a Langer (2008, str. 151) upozorňují na možnou záměnu forem a metod. Formu definují jako „vnější organizační uspořádání vzdělávacího procesu“, kdežto metodu vysvětlují jako nástroj konkrétního vzdělávání.

Mužík (2004, str. 55 - 58) formy vzdělávání rozlišuje na přímou (prezenční), distanční, kombinovanou a na formu sebevzdělávání.

Podle Palána a Langer (2008, str. 151) se rozdělení forem může rozlišovat i na základě mnoha jiných hledisek, například podle délky trvání, prostředí výuky (pracoviště, příroda, virtuální prostředí) nebo podle počtu účastníků. Špatenková a Smékalová (2015, str. 145) se domnívají, že v případě výuky seniorů převládá nejvíce přímá výuka a sebevzdělávání. Do popředí se poslední roky dostává i výuka ve virtuálním prostředí.

Didaktické metody spočívají podle Mužíka (2004, str. 69) ve vytváření postupů, kterými si účastníci osvojují vědomosti, dovednosti či návyky. Metody Mužík (2004, str. 69) dělí na teoretické (přednáška, seminář), které účastníkům předávají teoretické poznatky, teoreticko-praktické (projektová výuka) zaměřující se na simulaci úspěšného jednání v praxi a praktické metody (stáž), které se odehrávají v reálném životě a usilují o zdokonalování a formování pracovního chování.

Špatenková a Smékalová (2015, str. 125) charakterizují metody specificky zaměřené na jedince ve třetím věku na tradiční, aktivizační a kreativní.

Špatenková a Smékalová (2015, str. 125 - 143) vysvětlují faktory vedoucí k výběru vhodných metod. Lektor musí v první řadě vyhodnotit vlastní vyučovací schopnosti, na které naváže učebními možnostmi seniorů. V úvahu bere i cíle výukového procesu a metody, jakými budou tyto cíle nejlépe dosaženy. V neposlední řadě musí do správného výběru metod zahrnout obsah učiva. Podle autorek mohou lektorům nejlépe posloužit následující metody, které jsou z hlediska specifik seniorů nejvíce vyhovující. K těm nejznámějším se řadí: vyprávění, vysvětlování, přednáška, práce s textem, rozhovor, diskusní metody, metoda problémového výkladu, dramatizace, didaktické hry, brainstorming aj.

Jakmile lektor dodrží zmíněné podmínky, definuje si cílovou skupinu a bude respektovat její vlastnosti při tvorbě vzdělávacího projektu, úspěch je zaručený (Palán a Langer, 2008, str. 163).

2 UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU

Univerzita třetího věku působí jako jedna z institucí, kde se senioři mohou vzdělávat. Druhá kapitola bakalářské práce je proto věnována vzniku této instituce a jejímu významu. Představeny budou organizace U3V ve světě i v České republice.

2.1 Vznik a význam U3V

Přibližně v druhé polovině 20. století se působení univerzit přestávalo zaměřovat jen na mladou generaci, a naopak se začalo vzdělávání zpřístupňovat i širší veřejnosti. Tuto činnost vyvolalo zjištění, že proces vzdělávání se je jeden z hlavních faktorů pozitivně působících na uchování a rozšíření vědomostí a zlepšení aktivního a sebevědomé vystupování u seniorů (srov. Adamec a Kryštof, 2011; Benešová, 2014; Čornaničová, 1998).

V reakci na toto zjištění založil v roce 1973 profesor práva a ekonomie Pierre Vellas první univerzitu třetího věku (dále U3V) ve francouzském městě Toulouse, na které se snažil poskytnout program činností a aktivit odpovídající podmínkám a potřebám typických pro tuto skupinu lidí (Špatenková & Smékalová, 2015, str. 89). Primárním cílem bylo zachovat a prohlubovat vědomosti seniorů a obecné zlepšení kvality života seniorů (Adamec a Kryštof, 2011, str. 15). Myšlenka univerzit třetího věku měla velký úspěch a začala se rychle šířit do dalších evropských zemí – do konce roku 1978 existovalo již přes 100 univerzit (Benešová, 2014, str. 115).

Univerzity třetího věku jsou oficiálně uznávané instituce, které nabízí pro jedince postproduktivního věku vzdělávací programy v nejrůznějších oborech na vysokoškolské úrovni. Se stoupajícím podílem lidí v důchodovém věku a obecně se zlepšující kvalitou života se rok od roku začíná zvyšovat zájem o tento typ aktivit. Význam studia na U3V spočívá zejména ve společenském kontaktu, v prohloubení vlastních zkušeností s teorií odborníků, v aktivnějším způsobu života a v neposlední řadě ve snaze o získání nových vědomostí a potřeb seberealizace (Mühlpachr, 2014; Špatenková a Smékalová, 2015; Zormanová, 2017).

Mühlpachr (2014, str. 139–141) zdůrazňuje, že univerzity třetího věku mají zejména plnit funkci osobnostního rozvoje, a ne odborné přípravy k profesnímu uplatnění. S tímto názorem se ztotožňuje i Zormanová (2017, str. 67), která tvrdí, že vzdělávání na univerzitách třetího věku prozatím neposkytují zvýšení odborné kvalifikace ani akademicky získaný vysokoškolský titul, ale mají „čistě zájmový edukační charakter a plní sociálně adaptační funkci edukačního zaměření“.

2.2 Organizace sdružující U3V

Co se týká organizace studia, jsou známé dva principy, francouzský a britský, podle kterých se výuka na univerzitách třetího věku řídí. V České republice se na univerzitách třetího věku aplikuje francouzský model, kdy je vzdělávání seniorů organizačně provázáno s univerzitami. Britský model je organizován občanskými sdruženími (Zormanová, 2017, str. 67).

Univerzity třetího věku se sdružují do několika různých organizací. Jednou z nich je AIUTA (Association Internationale des Universités du Troisième Age), založena roku 1975 Pirrem Vellasem ve Francii. AIUTA má členy po celém světě – z Austrálie, Evropy, Jižní i Severní Ameriky, Asie i Afriky. Podporuje zakládání U3V po celém světě, získává nové kontakty mezi jednotlivými členy a spolupracuje s jinými organizacemi zabývajícími se vzděláváním starší generace (<https://www.aiu3a.org>).

Další organizací, do které se začleňují světové univerzity třetího věku je TAT (The Third Age Trust). Organizace působí zejména ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska a byla založena v roce 1982 (Adamec a Kryštof, 2011, str. 16). Členové této národní organizace nabízejí možnosti k setkávání a společného prozkoumávání nových nápadů a činností, ze kterých by mělo přirozeně vyplynout zábavné učení. Jednotlivé U3A jsou spolky seniorů, kluby a další instituce, které spolupracují s muzei, galeriemi, knihovnami nebo také renomovanými univerzitami, např. Cambridge a Oxford, kde se odehrává i řada přednáškových cyklů. TAT je vedena jako charitativní organizace, financována z členských příspěvků a donačních darů (Adamec a Kryštof, 2011, str. 16). Do TAT je zapojeno již 1057 univerzit třetího věku s více než 450 000 členy (<https://www.u3a.org.uk>).

Nesmíme opomenout organizaci EFOS (European Federation of Older Students) zastřešující univerzity třetího věku z Německa, Polska, Česka, Slovenska, Holandska, Švédska a Velké Británie. Základ této mezinárodní organizace položil profesor Ludvig Auinger na univerzitě v Innsbrucku (Adamec a Kryštof, 2011, str. 16). Jejím cílem je zajistit kvalitní vzdělávání seniorů, a to včetně lidí bez formální kvalifikace ke vzdělávání na vysoké úrovni, podporu mezinárodní spolupráce organizátorů se samotnými účastníky seniorského vzdělávání nebo zastupování veřejných zájmů organizace v politické sféře (<https://www.efos-europa.eu>).

Rozhodně je důležité zmínit i nevýdělečnou organizaci slučující univerzity třetího věku v České republice založenou roku 1993, Asociaci univerzit třetího věku (dále jen AU3V), která vznikla s cílem podporovat zakládání nových univerzit třetího věku na českých vysokých školách a pořádat setkání zainteresovaných škol a fakult se snahou předávání si vzájemně získaných zkušeností a poznatků (Špatenková a Smékalová, 2015, str. 90). Za zakládající členy AU3V můžeme označit Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Univerzitu Palackého v Olomouci, Masarykovu univerzitu v Brně, Vysoké učení technické v Brně, České vysoké učení technické v Praze, Univerzitu Karlovu v Praze a dalších 15 významných univerzit na území ČR. Asociace univerzit třetího věku se dnem založení stala členem organizace AIUTA a v roce 1994 členem sdružení EFOS (Adamec a Kryštof, 2011, str. 25). Aktuálně má AU3V zájem stát se respektovanou organizací univerzitního vzdělávání, zkvalitňovat služby U3V ke zvyšování prosperity kvality života u seniorů a rozvíjet vliv univerzit třetího věku (<http://www.au3v.cz/index.php/poslani-a-vize>).

2.3 U3V v České republice

Vzdělávání seniorů v České republice se začalo více rozvíjet až v druhé polovině 20. století. První univerzita třetího věku byla v České republice založena roku 1986 v Olomouci na Univerzitě Palackého, na Karlově Univerzitě v Praze vznikla rok poté. Během následujících pěti let se podařilo rozšířit hnutí univerzit i do dalších univerzitních měst (Benešová, 2014, str. 115).

Počet nově založených U3V v České republice stoupá. K 1.1. 2019 jich bylo ve spolupráci s českými univerzitami evidováno 44 (<http://www.au3v.cz/index.php/najdete-u3v-v-okoli-seznam-clenu>).

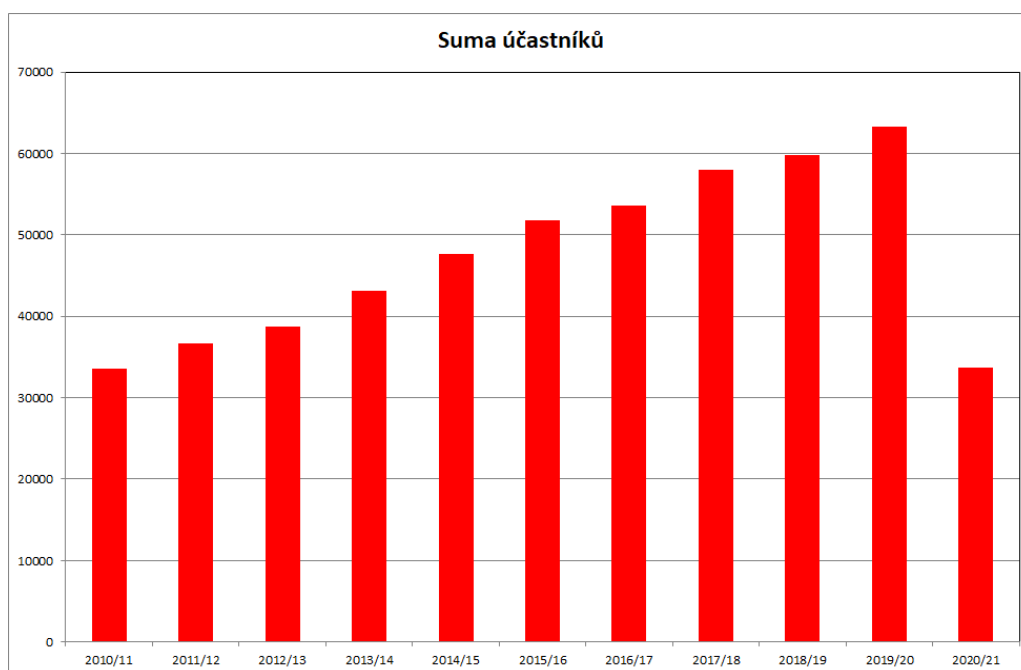
Podmínky přijetí ke studiu si každá univerzita upravuje sama, základním předpokladem pro přijetí je však ukončené středoškolské vzdělání a důchodový věk nebo přiznání starobního důchodu. Obsah studia na U3V se většinou shoduje s obsahovým zaměřením mateřské vysoké školy, formy a metody jsou přizpůsobovány cílové skupině. Studium U3V je zpoplatněno, registrační poplatek se pohybuje v řádu několika set korun (Adamec a Kryštof, 2011, str. 19). Jako hlavními vzdělavateli na U3V působí odborníci z řad pedagogů mateřské univerzity, součástí participace jsou i externí odborníci (Benešová, 2014, str. 115).

Univerzity třetího věku jsou specifickou součástí celoživotního vzdělávání, ve svém vývoji však postupně krystalizovalo i jejich zaměření. U3V dnes neslouží pouze jako instituce

poskytující další vzdělávání, ale i jako místo, kam účastníci chodí hledat útočiště před negativními dopady stárnutí a aktivně se učí nacházet svou pozici v dnešní společnosti (Mühlpachr, 2004, str. 141).

V České republice počet nových U3V stále roste, což dokazuje Obrázek 3, kde je vidět každoroční nárůst zájemců o vzdělávání touto formou. Prudký pokles byl jenom v 2020/2021. Tento jev není zapříčiněn snížením zájmu o studium, nýbrž opatřeními spojených s pandemií COVID-19.

Obrázek 2 Počet účastníků na univerzitě třetího věku v letech 2010-2021

Zdroj: <http://www.au3v.cz/index.php/o-nas>

2.4 Univerzita třetího věku na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně

Rok po založení Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně (dále jen UTB) začala vznikat v rámci školy i Rada univerzity třetího věku, která poprvé zasedla 1. března roku 2002. Rada zformulovala hlavní cíle, náplň studia a vytvořila časový harmonogram výuky. Klíčovou myšlenkou bylo poskytnout vzdělávání lidem, kteří již nejsou ekonomicky aktivní, ale i přesto si přejí přijímat nové poznatky a prožít kvalitně vyšší věk (Adamec a Kryštof, 2011, str. 15). Univerzita je členem Asociace univerzit třetího věku.

Studium na U3V UTB je otevřeno všem, kteří pobírají starobní nebo invalidní důchod. Studium je zahájeno slavnostním imatrikulačním ceremoniálem, výstupním dokladem je

"Osvědčení o absolvování U3V" a předává se formou ceremoniálu podobného promoci. Výuka seniorů na U3V na Univerzitě Tomáše Bati probíhá jednou za 2 týdny formou přednášek, seminářů nebo cvičení. Výuka probíhá i v dalších městech Zlínského kraje, například v Kroměříži, Uherském Hradišti, Uherském Brodě, na Vsetíně nebo v Bystřici pod Hostýnem. Důležitou podmínkou k zápisu je uhrazení účastnického příspěvku, výše poplatku se odvíjí od druhu nabízeného kurzu. Účastníci každého kurzu musí splnit minimálně 60 % účast na kurzech a úspěšně absolvovat zápočet za každý dokončený semestr. Pro získání "Osvědčení o absolvování U3V" je nutné absolvovat minimálně 2 roky studia na U3V (<https://www.utb.cz/u3v/>).

Univerzita třetího věku jako instituce nepopíratelně přispívá ke kvalitnímu životu v síni. Univerzita Tomáše Bati chce i nadále v programu neprofesního celoživotního vzdělávání pokračovat, a to zejména kvůli odkazu Tomáše Bati, jehož podstatou bylo nabídnout vzdělání všem bez ohledu na věk nebo postavení člověka (Adamec a Kryštof, 2011, str. 81).

3 LEKTOR VE VZDĚLÁVÁNÍ UNIVERZITY TŘETÍHO VĚKU

Seniory můžeme zařadit do jedné z cílových skupin vykazují specifické znaky, na které musí lektor vhodně reagovat a které musí respektovat. Lektor však může často kromě role pedagoga přebírat i roli poradce nebo přítele (Ondráková a kol., 2012, str. 40). Ve třetí kapitole bakalářské práce bude objasněno, kdo to je lektor seniorského věku, čím se vyznačuje, jakými kompetencemi by měl disponovat a jaká by měla být profesionalizace této profese.

3.1 Lektor seniorského vzdělávání

Pojem lektor se používal v poválečném období, oficiálně byl však tento termín poprvé použit roku 1972 v Torontu na světové konferenci vzdělávání dospělých (Zormanová, 2017, str. 81). Hlavním cílem pojmu bylo odlišit vzdělavatele školního vzdělávání od mimoškolního vzdělávání.

Podle Langer (2016, str. 14) je lektor „*vzdělavatel dospělých působící v oblasti dalšího vzdělávání*“. V Národní soustavě kvalifikací můžeme najít, že lektor dalšího vzdělávání „řídí a realizuje výukový proces v dalším vzdělávání“ (<https://nsp.cz/jednotka-prace/lektor-dalsiho-vzdelavani>).

Lektor se metodicky podílí na tvorbě a plánování vzdělávacího projektu, především stanovuje cíle, vybírá nejvhodnější formy a metody, vybírá vhodné didaktické pomůcky a techniky, vypracovává plán vzdělávací akce a zajišťuje evaluaci (Palán a Langer, 2008; Průcha a Veteška, 2014).

Zormanová (2017, str. 79) popisuje kvalitního lektora jako takového, který projevuje upřímný zájem o posluchače, disponuje vysokou úrovní v mezilidských a sociálních dovednostech, jeho příprava na výuku je vždy pečlivě naplánovaná.

Medlíková (2010, str. 14) u lektora očekává vysokoškolské vzdělání, všeobecný přehled, a především andragogické znalosti. Andragogické vzdělání lépe propojuje teoretické znalosti s praktickými.

Přestože termín lektor popisuje celé řady osob zabývajících se odlišnými činnostmi, společným posláním lektorů je zájem na zisku nových nebo rozšíření již dosáhnutých znalostí či dovedností u studentů, snaha o změnu jejich postojů, myšlenek a přístupech k vnímání okolního světa a praktické uplatnění těchto získaných možností v osobním, pracovním či společenském životě. (Langer, 2016, str. 14). Posláním lektora není tedy pouze předávání informací a plánování vzdělávacího procesu. Neméně důležitý je i individuální přístup

ke studentovi a upřímný zájem na jeho úspěchu. Rétorické, komunikativní, didaktické dovednosti pak společně se znalostmi psychologie osobnosti a sociální psychologií vytvářejí vhodný předpoklad pro úspěšného lektora (Průcha a Veteška, 2014, str. 675).

Ve vzdělávání dospělých je termín lektor využíván čím dál méně, často bývá nahrazován jinými pojmy. Ekvivalentem pro pracovníka ve vzdělávání může být edukátor, instruktor, mentor, kouč, tutor, poradce (Palán a Langer, 2008, str. 122).

Lektor ve vzdělávání seniorů zaujímá specifickou pozici, ve které by neměl vystupovat pouze jako informátor a expert, ale především jako facilitátor (Špatenková a Smékalová, 2015, str. 183). Facilitátor je odborník zapojující účastníky diskuse do dialogu. Využívá facilitační přístupy, které napomáhají k efektivnímu řešení a dosahování vytyčených cílů. Facilitátor musí zaujímat nestranný, nezaujatý postoj (Průcha a Veteška, 2014). Ondráková a kol. (2012, str. 40) na základě vlastního výzkumu zjistili, že účastníci seniorského vzdělávání častokrát kladou na lektory přehnané nároky. Příčina těchto nároků může spočívat v dobrovolnosti vzdělávacích aktivit. Senioři nabývají pocit, že mohou být k lektorům více kritičtí. Od lektora očekávají znalosti odborné i všeobecné. Kromě zmíněných preferencí by jim měl být lektor poradcem a zároveň přítelem tzv. sociálním paidotropem³.

Důležitým hodnotícím aspektem lektora je kromě odborných znalostí i celková image jeho osobnosti, charisma a schopnost zaujmout. Image lektora přirozeně posiluje precizní připravenost a disciplína, zdvořilost, diskrétnost, vhodný vzhled, vystupování, projev nebo respekt projevený k názoru druhého. Naopak špatný dojem může vyvolat přímá lež, vytahování se, manipulace s lidmi, chaotický přístup, nevhodné poznámky či neupravený zevnějšek (Medlíková, 2010, str. 20 - 21).

3.2 Kompetence lektora

V teorii výše jsme si již vysvětlili, jaká jsou specifika při výuce seniorů a proč je vhodné na tato specifika brát ohled. Neméně důležité jsou však i požadavky na lektorskou práci, které z těchto specifíků vyplývají, a s pomocí kterých můžeme konkrétně definovat

---

³ Paidotrop – odborník, ke studentům zaujímá individuálnější přístup, snaží se je více chápat a pomáhá formovat jejich psychický rozvoj. Lektor a přítel v jedné osobě (Holeček, 2001).

kompetence pro lektora seniorského věku. (Špatenková a Smékalová, 2015, str. 183). K tomu je vhodné znát charakteristiku kompetencí. Veteška a Tureckiová (2008, str. 25) definují kompetence jako „*specifický soubor znalostí, dovedností, zkušeností, metod a postupů, ale také postojů, které jednotlivec využívá k úspěšnému řešení nejrůznějších úkolů a životních situací umožňující jeho osobní rozvoj i naplnění životních aspirací*“.

Průcha a Veteška (2014) kompetence chápou jako schopnosti, vědomosti a dovednosti, které úspěšně napomáhají adekvátně reagovat a vykonávat činnost i v neočekávaných situacích, a zastávat tak více rolí a pozic v průběhu života.

Veteška a Tureckiová (2008, str. 31 - 32) tvrdí, že kompetence se vyznačují charakteristickými znaky a je vždy **kontextualizovaná**, tedy zasazená do určitého prostředí a situace. Kompetence je také **multidimenzionální** neboli složena z rozmanitých zdrojů (znalosti, informace, dovednosti, představy, postoje aj.), které se vzájemně propojují se základními dimenzemi lidského chování. Dále je kompetence **definovaná standardem**, který předpokládá zvládnutí nastavené úrovně a mimo jiné má i **potenciál pro akci a rozvoj** v procesech vzdělávání a učení.

Langer (2016, str. 14 - 15) rozděluje tři základní klasifikace kompetencí lektora. Jsou to kompetence:

- odborné,
- metodické,
- osobnostní.

Odborné kompetence se týkají oboru činnosti, které může lektor získat a dále prohlubovat pomocí všeobecného, odborného a dalšího profesního vzdělávání doplněné o zkušenosti z praxe. Metodické kompetence souvisí se znalostí nejen didaktických technik, forem, metod, ale i v dovednostech efektivní komunikace, spolupráce či řešení problémů. Osobností kompetence zahrnují schopnost empatie, trpělivost, toleranci, důslednost, rozhodnost, smysl pro humor aj.

Mužik (2004, str. 45) zmiňuje teorii kurikula, která řeší a propojuje funkce, cíle, obsah a organizaci vzdělávání, díky čemuž se zvýšil zájem o respektování individuálních rozdílů v procesu výuky mezi učitelem a studentem. Tato teorie s sebou přináší i teorii klíčových kvalifikací a kompetencí.

Klíčové kvalifikace tvoří odbornost člověka a schopnost odborné prvky aplikovat do profesní činnosti (Mužík, 2004, str. 47). **Klíčové kompetence** nejsou zaměřeny pouze na odbornost jedince, ale jsou tvořeny širokým spektrem kvalifikací a nabízejí tak možnost řešení problematiky s uplatněním na trhu práce, nezaměstnaností nebo řešení situací v lidském životě (Veteška a Tureckiová, 2008, str. 45).

Ke klíčovým kompetencím podle Langer (2016, str. 45) patří kompetence k efektivní komunikaci; kompetence ke kooperaci; kompetence k podnikavosti; kompetence k flexibilitě; kompetence k řešení problémů; kompetence k samostatnosti; kompetence ke zvládnutí zátěže; kompetence k ovládnutí digitálních zařízení a programů (počítačová způsobilost); kompetence ke komunikaci v cizích jazycích (jazyková způsobilost); kompetence k celoživotnímu učení a řada dalších.

Kompetenční model je nástroj profesionalizace vzdělávání, který je tvořen požadavky vyplývajícími z konkrétních kompetencí. Kompetenční model lektora seniorského věku je tvořen podle kritérií rolí profesionálního lektora vystupujícího v edukačním procesu. Každá role si klade za úkol hledat odpovědi na odvozené otázky. První role odborníka se ptá, co má předávat. Role lektora hledá způsob, jak to má předávat. Role geragoga posuzuje, koho se to týká a čtvrtá role zkoumá osobnost lektora pomocí otázky „Kdo předává?“ (Špatenková a Smékalová, 2015, str. 183 - 187).

V Tabulce 2 je znázorněn kompetenční model lektora ve vzdělávání seniorů.

Tabulka 2 Kompetenční model lektora ve vzdělávání seniorů

Kompetence	Dílčí kompetence	Kompetenční kotvy
Osobnostní	etická	obsahuje humanizační aspekty a zdvořilost, být schopen vyjádřit respekt, úctu, toleranci, objektivitu; mít trpělivost, odpovědnost
	intersubjektivní	vyjadřuje sdílení, být schopen vyjádřit porozumění, empatie; mít ochotu pomáhat
	empirická	prezentuje široký zkušenostní základ; mít rozhled a být schopen akceptovat ponaučení
	seberefektivní	umožňuje posoudit své chování a vyvodit z něj patřičné závěry; mít ochotu k celoživotnímu učení; být schopen reflektovat intrapsychické procesy a aplikovat pravidla psychohygieny
Odborná	oborová	mít a garantovat odborné vědomosti, dovednosti a zkušenosti z oboru; sledovat jeho aktuální vývoj
	mezioborová	mít znalost oborového přesahu do příbuzných disciplín
Andragogicko-geragogická	andragogická	představuje penzum vědomostí a dovedností z teorie a metodologie andragogiky
	geragogická	zahrnuje specifické znalosti a dovednosti z geragogiky; být schopen aplikovat metodiku práce se seniory
Lektorská („know-how“)	didaktická	obsahuje dovednost aplikovat adekvátní metody a formy; dodržovat didaktické zásady; mít informační a počítačovou gramotnost; pracovat systematicky a tvořivě
	psychodidaktická	být schopen užívat rozmanité zpětné vazby; dokázat naslouchat a citlivě vnímat projevy účastníků; využívat humor; prokládat učivo zajímavostmi a zkušenostmi ze života
	psychosociální	umožňuje vytvářet pozitivní psychosociální klima; podporovat důvěru ve schopnost a zkušenost druhých; užívat sociotechniky; vytvářet prostor pro facilitaci a poradenství
	interpersonální	být schopen vnímat skupinovou dynamiku; dovednost diagnostikovat; podporovat komunikaci; interaktivitu, kooperaci
	rétorická	vyjadřuje dovednost efektivně používat verbální, neverbální i paralingvistické formy komunikace; dovednost autenticky komunikovat a schopnost zaujmout
	manažerská	být schopen projektovat, organizovat, řídit a evaluovat vzdělávací akce a programy

Zdroj: Špatenková a Smékalová, 2015, str. 188.

Langer (2010, str. 29) popisuje kompetentního lektora jako člověka schopného uznat vlastní limity, se zkušenostmi s učením a s prací s lidmi. Významnou kompetenci shledává v metodických a didaktických schopnostech lektora připravit vzdělávací akci.

Ondráková a kol. (2012, str. 43 - 44) kromě didaktických kompetencí očekává u lektora seniorského vzdělávání především komunikační schopnosti. Zdůrazňuje jednu zásadu, kterou by se měli řídit všichni lektoři podílející se na procesu vzdělávání u seniorů, a to konkrétně uvědomění si, že před nimi nesedí „mentálně retardovaný“ jedinec, jak sám autor uvádí, nýbrž senior. Je nadmíru důležité vyvarovat se možných omylů v komunikaci se seniory. To spočívá hlavně v nevhodném využívání anglických výrazů (např. slovo *deadline*), užívání slangových výrazů, nadužívání příliš odborného jazyka či v *haptice*, která podle něj do oblasti vzdělávání seniorů nepatří.

Špatenková a Smékalová (2015, str. 189) představují sebereflexi, kterou považují za výraznou kompetentní složku. Říkají, že efektivní sebereflexe u lektorů pracuje jako účinný nástroj pro jejich další profesní vývoj. Sebereflexi popisují jako jev, kdy si lektor analyzuje vlastní zkušenosti a řídí své chování k dosažení nového nahlížení na daný problém a nalézání alternativního způsobu jeho řešení. Dále říkají, že „*vzdělavatel, respektive lektor, by měl mít znalosti o seberefektivních technikách, o zásadách psychohygieny a rovněž o úrovni svých profesních kompetencí*“. Znalosti v oblasti dovedností by měl umět implementovat do praxe. K sebereflexi v osobnostně-sociálním rozvoji své profese hledá lektor odpovědi ve vlastní motivace. Součástí by měla být i introspekce a retrospekce a jejich následná analýza.

Vhodným nástrojem sloužícím k sebereflexi může být sebeevaluace edukačních činností.

3.3 Profesionalizaci lektora

V předchozí podkapitole jsme se dozvěděli, kdo to je lektor seniorského vzdělávání, jaká by měla být jeho image a kompetence. Jak už bylo řečeno, za efektivní nástroj profesionalizace vzdělávání u lektora je považován kompetenční model, který konkretizuje požadavky pro tuto profesi (Špatenková a Smékalová, 2015, str. 191).

Profesionalizace by se zjednodušeně mohla označit jako „*proces, během něhož určité zaměstnání nebo pracovní role, které až dosud neplatily za profesi, tento atribut získávají*“ (<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Profesionalizace>).

Beneš (2014, str. 117) říká, že se profesionalizace pracovníků ve vzdělávání dospělých nesnadno sjednocuje, ať už se jedná o andragoga jako manažera, terapeuta nebo vzdělavatele. Ondráková a kol. (2012, str. 42) vidí hlavní problém v tom, že díky možnosti provozovat činnost na základě živnostenského listu nejsou podmínky pro tuto profesi nijak odborně ošetřené. Dále dodává, že správnou odborností nedisponují ani lektori s řádným pedagogickým vzděláním.

Podobnou otázkou se zabývají i Špatenková a Smékalová (2015, str. 193), které tvrdí, že v České republice není prozatím vytvořený kvalifikační standart (soubor požadavků na příslušnou kvalifikaci) či hodnotící standart (kritéria a postupy k ověření požadavků na kvalifikaci) pro lektora seniorského věku. Za aktéry vstupující do procesu profesionalizace lze považovat i Národní soustavu kvalifikací (registr všech uznávaných profesních kvalifikací v ČR) a Národní soustavu povolání (veřejně dostupná databáze povolání na trhu práce v ČR). Ani zde však kvalifikační standart pro lektora seniorů nenajdeme.

Veteška a Tureckiová (2008, str. 42 - 43), v dalším profesním vzdělávání hovoří o **profesní kompetenci**. Do profesních kompetencí se zahrnuje schopnost dosahování pracovních výsledků (např. technické znalosti a dovednosti), naplňování pracovních rolí nebo chování a postoje pracovníka k organizaci, k jejím zákazníkům a k sobě samém. Být kompetentní znamená být schopný. Rozvoj profesních kompetencí probíhá jak formálním učením, tak dalším vzděláváním, jehož pravidla jsou zakotvena i v zákoně č. 179/2006 Sb. o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, do kterých spadá například účast dospělých na formálním vzdělávání v rámci školy, programy celoživotního vzdělávání vysokých škol aj. Pro získání profesních kompetencí je však stěžejní další odborné (profesní) vzdělávání a další vzdělávání pedagogických pracovníků (Veteška a Tureckiová, 2008, str. 76).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V teoretické části bakalářské práce bylo popsáno, kdo je to senior, jaká jsou specifika seniorského vzdělávání, a především kdo to je lektor. I když už je dnes charakteristika lektora v odborné literatuře popsána docela podrobně, jako samostatné povolání není tato pracovní pozice oficiálně uznávána Národní soustavou kvalifikací. V praktické části bude proto pozornost věnována především samotným lektorům aktivně se podílejících na výuce seniorů v rámci univerzity třetího věku. V této kapitole bude popsán výzkumný problém, stanoveny budou cíle výzkumu, technika sběru dat, výzkumný soubor a analýza výzkumu.

4.1 Výzkumný problém

Mnoho publikací a studií, ve kterých figuruje univerzita třetího věku, se zaměřuje svým zkoumáním spíše na faktory vedoucí k přihlášení účastníků ke studiu, jejich motivaci ke studiu, na specifické skupiny seniorů a jejich postoj ke vzdělávání a dalšímu rozvíjení svých schopností a dovedností, anebo studie o univerzitách třetího věku a jejich vlivu na osobnost seniora. Univerzity všeobecně by ale nemohly fungovat bez kompetentních a kvalifikovaných akademických lektorů. Většina z nich však nedisponuje předchozími zkušenostmi v oblasti dalšího vzdělávání dospělých. Lektoři tedy sami museli přijít na to, jak přizpůsobit svou učební techniku, jaké vybrat metody a jaký zvolit přístup, aby účastníci lépe vstřebali a pochopili informace, které jsou jim předávány. Každý lektor má také jiný přístup a odlišné chování k seniorům jako studentům. Z toho důvodu považuji za důležité zjistit, jak lektori vnímají své role vzdělavatelů a průvodců po studiu seniorů, jak uzpůsobili styl výuky a v čem je lektorování na U3V obohatilo. Výzkumným problémem je výuka seniorů na univerzitě třetího věku pohledem lektora.

4.2 Výzkumné cíle a výzkumné otázky

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jaký postoj zaujímají lektori na univerzitě třetího věku k výuce seniorů, zejména jakými předpoklady by měli lektori na U3V disponovat, jak vypadá příprava na výuku seniorů, jaké metody k přípravě využívají a jaké zkušenosti načerpali během působení na U3V. K nalezení správných odpovědí byly stanoveny dílčí otázky. Podle stanovených dílčích otázek byl rozhovor rozdělen do několika částí.

Za účelem prozkoumání a zjištění výzkumného cíle byla zvolena hlavní výzkumná otázka, která zní:

HVO: Jaký postoj zauímají lektori ke vzdělávání na univerzitě třetího věku?

K získání odpovědí na tuto otázku bylo stanoveno několik dílčích otázek:

DVO 1: Jaké předpoklady by měl mít lektor U3V k výuce seniorů?

DVO 2: Jaká je příprava lektorů U3V na výuku seniorů?

DVO 3: Jaké metody lektori vytvářejí při výuce seniorů?

DVO 4: Jaké jsou zkušenosti lektorů s výukou seniorů na U3V?

4.3 Technika sběru dat

Pro naplnění cílů byl použit hloubkový polostrukturovaný rozhovor. Rozhovor je jednou z nejpoužívanějších metod k získávání dat v kvalitativním výzkumu. Při hloubkovém rozhovoru jsou pomocí otevřených otázek zkoumáni členové určitého prostředí nebo specifické sociální skupiny. Cílem je dojít ke stejnému pochopení událostí jako ostatní členové dané skupiny (Švaříček a Šedřová, 2007, str. 159).

Pro účely tohoto rozhovoru bylo vytvořené schéma s otázkami, které jsou uvedeny v příloze. Tyto otázky byly postupně během rozhovoru doplňovány podle potřeby o další dílčí otázky. Na samotných schůzkách jsem se všem respondentům znovu představila, popsala téma mé bakalářské práce, její cíl a výzkum. Hendl (2005, str. 155) popisuje správný etický postup při získávání dat, kterými jsou důležitost informovaného souhlasu a zachování soukromí. Před začátkem každého rozhovoru jsem se ujistila, že lektori souhlasí s rozhovorem i s jeho nahráváním, a zároveň respondentům zaručila, že v bakalářské práci nebudou figurovat jejich pravá jména. Rozhovory byly nahrávány jako hlasový záznam na elektronické zařízení, jeden rozhovor trval v průměru 50 – 60 minut.

Rozhovor byl rozdělen do čtyř částí. První část obsahuje identifikační otázky, součástí této sekce je i otázka ohledně příchodu lektora na univerzitu třetího věku. Ve druhé části respondenti zodpoví na otázky týkajících se předpokladů, které by měl lektor na univerzitě třetího věku splňovat. Třetí část otázek zkoumá praktikované metody lektorů při výuce seniorů, čtvrtá část otázek zjišťuje zkušenosti lektorů s výukou seniorů na U3V. V interpretaci budou data zkompletována do kategorií. Každá kategorie ponese svůj název podle výsledků vycházejících ze zjištěných kódů.

4.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor je tvořen lektory, kteří působí na univerzitě třetího věku. Bylo vybráno pět lektorů z U3V, kteří souhlasili s účastí na výzkumu. Lektory jsem sama kontaktovala formou emailu, ve kterém jsem popsala důvod a cíl mého výzkumu a oslovila lektory ke spolupráci. Následovalo dohodnutí termínu schůzky a dalších organizačních záležitostí. Setkání s lektory probíhala na jejich pracovištích. Tabulka 3 popisuje respondenty, jejichž pravá jména jsou kvůli zachování anonymity nezveřejněna.

Tabulka 3 Popis výzkumného vzorku

Jméno	Délka působení na U3V	Oblast působení
Lektor 1	8 let	kresba, malba
Lektor 2	7 let	výtvarná disciplína
Lektor 3	10 let	přírodní vědy
Lektor 4	6 let	výtvarná disciplína
Lektor 5	8 let	cizí jazyk

Zdroj: vlastní zpracování

4.5 Analýza dat

K dosažení cílů byla použita kvalitativní metoda. Kvalitativní metoda byla použita z důvodu „výzkumu týkajícího se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů“ (Straus a Corbin, 1999, str. 10).

Tento typ výzkumu s sebou nese určité výhody a limity. Hendl (2005, str. 51 – 53) upozorňuje, že slabostí kvalitativního výzkumu je práce s omezeným počtem jedinců, výsledky se proto dají snadněji zobecnit, nicméně dodává, že právě to, co je na kvalitativním výzkumu kritizováno, může v mnoha případech působit jako přednost. Za jednu z výhod může být jednoznačně uveden podrobnější popis případů a široký výběr postupů pro zajištění věrohodnosti výsledků.

Podle Průchy (2014, str. 106) je právě cílem kvalitativního přístupu „porozumění subjektům a jevům, objasnění příčin jejich stavu a chování“.

Data získaná z výzkumu jsou prezentována podle otevřeného kódování. Při otevřeném kódování výzkumník analyzuje text, v tomto případě přepsaný rozhovor. Rozhovor se poté rozděluje na jednotky. Jednotkami mohou být slova, věty nebo odstavce. Každé jednotce se přidělí společný kód. Kódem se rozumí slovo nebo krátká fráze, která vystihuje dané téma v celku (srov. Hendl, 2005, str. 247; Švaříček a Šed'ová, 2007; str. 211 - 212).

Za pomoci technik transkripce byly rozhovory přepsány do psaného slova. Skrze otevřené kódování a za pomoci techniky „vyložení karet“ se následně vytvořil seznam kategorizovaných kódů, na jehož základě se poté sestavil text, který převyprávěl obsah jednotlivých kapitol (Švaříček a Šed'ová, 2007, str. 226). Vznikly tyto kategorie:

1. Příchod lektora na U3V
2. Sebereflexe
3. Kompetence a profesionalizace při lektorování na U3V
4. Příprava lektorů na výuku na U3V
5. Pohled lektora na U3V

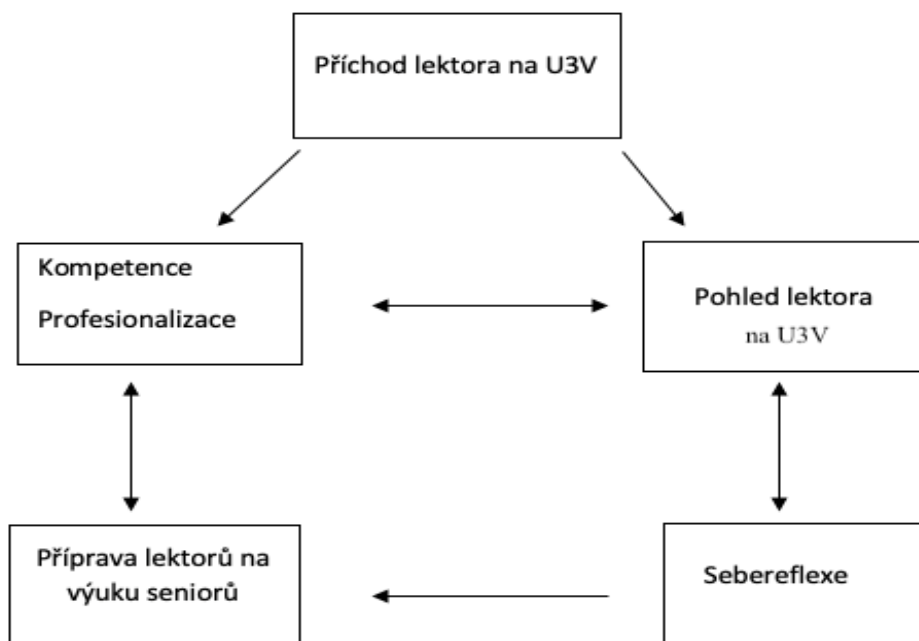
Podle zmíněných kategorií vznikla kostra příběhu, ve které je popsán vztah mezi vzniklými kategoriemi.

5 INTERPETACE DAT

V následující kapitole budou interpretována získaná data. Součástí kapitoly je kostra příběhu, která vznikla ze zmíněných kategorií. Jednotlivé takto vzniklé kategorie jsou popsány v následujících podkapitolách.

Obrázek 3 Kostra příběhu

Zdroj: vlastní zpracování

První kontakt se studenty seniorského věku začíná u lektorů příchodem na univerzitu třetího věku. U všech lektorů se jedná o první takovou zkušenost a každý z nich má na tuto skutečnost jiný pohled. Jejich vnímání je ovlivněno praktickými zkušenostmi a dosáhnutými vědomostmi. Příchodem na U3V si lektor vytváří vlastní pohled na vzdělávání seniorů, seniorský věk i na U3V jako instituci poskytující vzdělávání seniorům. Tento pohled významně ovlivňují kompetence, ze kterých nejdůležitějšími jsou získaná praxe, odborné znalosti, komunikační schopnosti, ale i vnímání potřeb seniorů a empatie. Kompetence a profesionalizace ovlivňují lektorův přístup k tvorbě edukačního programu. Za pomoci sebereflexe mohou lektori efektivně pracovat s didaktickými metodami a technikami při přípravě přednášky, schopnost sebereflexe pak ovlivňuje i celkový pohled a přístup lektora k výuce seniorů na U3V.

V následujících podkapitolách budou interpretovány a vyhodnoceny výsledky jednotlivých výzkumných otázek.

5.1 Příchod lektora na U3V

První kategorie se zabývá vstupem lektora na U3V a jeho prvním setkání se studenty U3V. Lektori se povětšinou shodli, že spolupráce s univerzitou třetího věku byla iniciovaná ze strany pracovníka univerzity. Akademičtí pracovníci byli osloveni koordinátorkou, která zašitovala kurzy na U3V. To ve své odpovědi na první otázku „Jak jste se dostal k výuce na U3V?“ popisuje Lektor 3: *„Jak slepý k houslím (smích, pozn. autora). Já mám pocit, že to začalo tak, že paní koordinátorka potřebovala někoho na záskok. Já jsem si tedy nachystal něco o počasí a měl jsem tedy nějaké 2 přednášky o počasí a když pak sháněla někoho na nový cyklus, tak se mě zeptala, jestli bych něco nechtěl nachystat a já jsem si tehdy říkal, že bych to zkusil udělat ... potom jsem měl jeden semestr a zjistili jsme, že se do toho jednoho semestru nevejdu, tak jsme to roztáhli na celý rok. Ten ohlas byl velký, protože jak jsem po tom roce skončil, tak ti studenti za mnou chodili, jestli bych nemohl teda ještě něco vypsát, no, a tak nějak je to teda už ten desátý rok“.* Z výpovědi Lektora 3 je zřejmé, že nový kurz vznikl právě díky zájmu studentů U3V o vyučované přednášky. Tento kurz probíhá už tedy desátým rokem a zájem o něj neupadá. Lehce odlišný případ měl ovšem Lektor 4, který převzal praxi i se stálými studenty po zesnulém kolegovi: *„tady to bylo tak, že já jsem vlastně byl osloven učit v podstatě v éře, kdy zemřel pedagog, který tady učil a zakládal design ... a tu roli, kterou tady mám já měl kolega sochař, ten učil i tu univerzitu třetího věku, kterou teďka učím já ... ti studenti, kteří jsou v té skupině takzvaných víceletých studentů, kteří jsou tady déle ... já jsem je vlastně po něm převzal.“*

Jak už bylo v teoretické části vysvětleno, téma vzdělávání seniorů je a v budoucnu bude stále aktuálnější, není proto divu, že vzbuzuje zájem nejen u samotných aktérů, ale i u pracovníků různých vzdělávacích institucí. Z vlastní zvědavosti a zájmem o výuku přišla i Lektorka 5: *„Já jsem učila na FHS, to byl vlastně můj úvazek ... a k tomu jsem si tak nějak vymyslela, že by bylo fajn soustředit se tady na ty seniory, a tak jsme se domluvily (s paní koordinátorkou, pozn. autora), že to zkusíme navrhnout ... a začali jsme teda kurz ... v tom roce 2014.“* Ani Lektorce 2 nebyla problematika seniorů cizí: *„Myslím si, že mě oslovila paní koordinátorka, která má na starosti na rektorátě třetí věk. Já jsem vždycky měla ke starším lidem velmi blízko, my jsme jako studenti kreslili staré lidi a vždycky jsem měla ráda svoje prarodiče, takže jsem si říkala, že to zkusím. Jinak jsem o tom nic nevěděla.“*

Z odpovědí se dá potvrdit, že prvotní výzva k účasti na výuce a následné lektorování přišla z U3V. Většina respondentů byla kontaktována pracovníkem univerzity. Někteří z nich mají bližší vztah ke starším lidem, u těchto respondentů probíhala vlastní iniciativa ke spolupráci se seniory. Je zřejmé, že nabídka přišla pro lektory, jejichž odborné zaměření bylo pro účastníky U3V zajímavé a přínosné

Na svoji první lekci před seniory vzpomínají někteří lektori rozpačitě. Hlavním důvodem byl strach z neznáma a z reakcí seniorů. U všech respondentů se jednalo o první zkušenost výuky seniorů, se kterou se do té doby nesetkali. Na to vzpomíná i Lektorka 1: *„Ježiš, já jsem byla nervózní, to bylo strašné (smích, pozn. autora). To si úplně pamatuju ... s tím, že vy nevíte, na jaké úrovni oni jsou, tak ani nevíte, jak přísně vás budou hodnotit. Myslím, že jsem to tehdy zvládla jako výborně ..., že ta kresba byla dobrá, protože já před nimi kreslím, tím si je získám na svoji stranu a získám tím u nich i nějakou formu respektu, si myslím, protože vidí, že jenom nekecám, ale že i něco umím.“* S nejistotou přijetí vlastní osoby a snahou udělat dobrý první dojem před seniory se potýkala i Lektorka 2: *„Vzpomínám si na jeden prvek, že jsem tu výuku chtěla nějak ozvláštnit, tak jsem je nechala napsat svým rukopisem nějakou krátkou úpravu a pak jsme tak trošku rozebírali, co to písmo o člověku vypovídá. Chtěla jsem je tak trochu navnadit, aby ten předmět byl více atraktivní a nějakým způsobem zajímavý, tak jsem se je snažila naladit, aby je to chytlo.“* S nervozitou se potýkala i Lektorka 5, která měla strach z věkového rozdílu a spíše metodou pokus – omyl se snažila přijít na to, jak výuku se seniory zvládnout: *„No bála jsem se hrozně (smích, pozn. autora). Víím, že jsem se bála, jak to zvládnou, abych si neudělala ostudu, protože to byli lidi ve věku mých rodičů, aby to mělo hlavu a patu, abych si splnila nějaké očekávání, které jsem vůbec nevěděla, jaké oni mají, co od toho čekají.“* Naopak beze strachu a s klidem přistupoval k výuce seniorů Lektor 3: *„Už jsem byl asi moc starý na to se bát (smích, pozn. autora). No mě vlastně učení nikdy nevadilo ... já před studenty naprosto nemám problém.“* Každý lektor má pochopitelně jiný přístup jak k výuce, tak i k organizaci a ke studentům. První setkání respondentů se seniory mohla ovlivnit délka již získané praxe, zkušenosti s plánováním výukových lekcí nebo vlastní nejistota ze spolupráce s o několik let starší generací, než byli respondenti. Prvotní obavy však postupem času zcela opadly a jejich edukační dovednosti se následně zlepšovaly.

5.2 Sebereflexe

Další zkoumanou kategorií je sebereflexe, která je pro pedagogické pracovníky a vzdělavatele důležitou složkou k dosahování efektivních výsledků. Z výsledků předchozí podkapitoly se zjistilo, že lektori seniorského vzdělávání jsou akademičtí pracovníci, kteří jsou oslovováni příslušnou univerzitou. Práce se starší generací je však více rozdílná než práce se studenty prezenčního vzdělávání. S tím se pojí i odlišný přístup lektorů k této skupině. Opravdu důležitá je v tomto bodě sebereflexe a poznání, zda je práce se seniory naplňuje, s čímž se naprosto ztotožňuje Lektor 3: „*Já si myslím, že by ho to mělo bavit, a pak by měl mít schopnost to umět využít, aby to ty lidi neotrávil.*“ Stejný názor mají i ostatní lektori, kteří navíc doplňují i charakteristické vlastnosti důležité pro výkon této profese, jako například Lektorka 1: „*No ho to musí bavit, jinak by tam neměl chodit. A asi co mi přijde, že se mi ověřuje trochu individuální přístup a naslouchat těm lidem. Netlačit za každou cenu na pilu, ale vyslechnout si je*“ nebo Lektorka 2: „*měl by mít chuť se učit. Měl by být ještě otevřený, chtivý novým informacím nebo zkušenostem.*“ O tom, jak je důležité, aby lektor byl nejenom otevřený dalšímu vzdělávání, ale měl více pochopení, porozumění a uznání pro lidi, kteří se i ve vyšším věku rozhodli rozšiřovat si obzory hovoří i Lektor 4: „*No, já si myslím, že obecně je to úcta k životu a vlastně k tomu, že v každém věku se člověk může vzdělávat, a měl by mít jakýsi v tomto větší přesah, že u vzdělání se jakoby prioritně neočekává komerční zhodnocení ... pro člověka obecně vzdělávání, ptaní se, získávání nových poznatků je to, co ho vlastně odlišuje od jiných tvorů.*“ Vyjádřený respekt je pro seniory důležitým povahovým rysem, který u lektora oceňují, ba dokonce vyžadují. Součástí sebereflexe je i uvědomování si svých vlastních limitů, které si umí přiznat Lektorka 2: „*Rezervy mám samozřejmě, to si musím sebekriticky přiznat, někdy ta trpělivost ujede, když studentům musím něco opakovat i pětkrát (smích, pozn. autora). Tu trpělivost se pořád učím, ale hodně to toleruji.*“

Pocit uznání je pro jakéhokoliv člověka hnacím motorem pokračovat v práci, kterou vykonává. U lektorů tomu není jinak. I lektori potřebují vědět, že práci, kterou vykonávají a energie, kterou vkládají do druhých lidí je ohodnocena nejenom finančně, ale především duševně. Potřeba ocenění jejich práce je důležitou motivací ke zlepšování sebe a svých kompetencí. Zpětná vazba může posloužit jako užitečný nástroj k sebereflexi lektora. Respondenti přiznávají, že zpětná vazba na U3V je výraznější, než s kterou se setkávali do té doby u mladších studentů. Shodují se, že za zpětnou vazbu jsou rádi, ať už je pozitivní nebo negativní. S negativní zpětnou vazbou se ale na univerzitě třetího věku dle vlastních

slov často nesetkávají. „*Ta zpětná vazba je hodně pozitivní. To je věková skupina, která je za všechno vděčná, která nepřijímá nic jenom tak, kteří se ptají, kteří se opravdu zajímají a kteří opravdu i doma pracují ... Když mám třeba někdy teoretickou přednášku tak mi zatleskají ...*“ (Lektorka 2). Toto vyjádření doplňuje i Lektor 4: „*Oni jsou velmi vděční, a i ta míra vstřícnosti z jejich strany třeba jak přistupují k tomu studiu, jak si váží i třeba toho, že jim něco řeknu nebo že jim něco do té kresby mírně dokreslím nebo ukážu, jak s tou kresbou mají dělat dál ... dokážou to opravdu velmi ocenit.*“

Zpětná vazba není pro lektory jen motivací, ale také způsobuje, že lektori vidí smysl v profesi, kterou si vybrali, dopomáhá jim k osobnímu růstu, nutí je ke zlepšování sebe sama a jeví se i jako impuls, který lektora určitým směrem stimuluje k lepším výkonům. Zpětná vazba od seniorů nepřichází pokaždé jen pomocí mluveného slova. Lektorům je proječován vděk a uznání i v jiné podobě. To uvádí i Lektorka 1: „*Já i třeba když jsem měla narozeniny, tak mi udělali takovou knížku plnou nějakých obrázků a věnování. Občas se mi třeba i donese od známých, že učím někoho, koho znají a že si mě chválí, to mě těší ... podle mě cítíte, když vás mají rádi.*“ Spokojenost seniorů udává i návratnost lidí do již absolvovaných kurzů. Lektorka 5 dostává zpětnou vazbu právě v takovéto formě: „*Já jim teda nerozdávám nějaké formuláře, aby mi napsali, co jim vadí a co ne, ale myslím si, že to člověk pozná. Že se do těch hodin vrací, a že třeba i při těch přihláškách vyloženě píše, že chtějí pokračovat ale jen v případě, že se zapíše ke mně (smích, pozn. autora). Asi to je ta největší zpětná vazba, že se takhle ozvou a že vidím, že furt ti stejní se mnou chtějí pokračovat dál, že ty počty se nesnižují.*“ Zpětná vazba může lektorům pomoci lépe posoudit vlastní chování a činy. Sebekritika by však měla být praktikována ve správné míře, aby nedošlo u lektorů ke snížení sebevědomí, nebo aby naopak nedošlo k nadhodnocování vlastních možností a následné neschopnosti sebereflexe. Správná sebekritika ve spojení se zpětnou vazbou může lektorům posloužit jako vhodný stimulant pro uspokojení duševních a edukačních potřeb svých i studentů U3V. Většina dotazovaných respondentů také zdůrazňuje přijímání zpětné vazby.

5.3 Kompetence a profesionalizace lektora

V odborné literatuře je poměrně podrobně popsáno, kdo to je lektor seniorského vzdělání, tato pozice ale stále nebyla vymezena jako samostatná profese a nebyla tudíž zařazena do Národní soustavy kvalifikací. Proto jsem se snažila zjistit názor respondentů na důležitost vzdělání lektorů U3V a kompetence, kterými by měli tito lektori disponovat.

Schopnosti, vědomosti, dovednosti a postoje jsou pilíře tvořící souhrn kompetencí. K tomu, jaké by měl mít lektor na U3V kompetence popsali samotní aktéři výzkumu. Respondenti se vyjadřovali jak ke kompetencím odborným, tak i osobnostním. Například Lektor 4 vystihuje důležitost kompetencí takto: *„No já ty kompetence vidím hlavně v tom přístupu obecně k lidem. A nejenom kompetence v rámci oboru, ale i to, jaký mám vztah vlastně třeba k té starší generaci a vůbec obecně k tomu vzdělání a k lidem. Ve vstřícnosti, v toleranci, a to člověk musí mít.“* Lektor 4 připomíná, že k seniorům je potřeba přistupovat jinak, lektori musí proto své kompetence často přizpůsobovat. Co by měl mít lektor za kompetence vidí Lektorka 5 následovně: *„samozřejmě ty kompetence profesionální, vědět něco o výuce seniorů, jak k nim přistupovat a jaké metody při výuce používat, jazyková kompetence, umění se vyjadřovat ... myslím, že by uměl mít i naslouchat, protože mám pocit, že někdy si připadám i jako psycholog ... měl by to být jakoby jejich přítel, aby se ti studenti cítili dobře a aby jim bylo fajn“*. S podobnou zkušeností se setkala i Lektorka 2. Ta přiznává, že lektor seniorů by měl být hodně tolerantní a neměl by ji vykonávat nikdo, kdo k učení seniorů nemá vztah. Dále popisuje: *„jednak musí rozumět tomu svému oboru a musí je (vědomosti a znalosti, pozn. autora) taky umět předávat. Vidím třeba hodně profiků, kteří učit až tak neumí, ale jsou profesionálové...měl by teda znát profesi, umět ji předat a mít vztah k těm seniorům nebo vůbec jako k lidem, chtít učit a mít rád učit. Snažit se je chápat a učit je vést ... mít k těm lidem blízko.“*

Čím člověk disponuje a co má osvojené mu zůstává a díky tomu může dále předávat něco ze sebe. Člověk by se měl neustále vzdělávat. Povinnost pedagogů, v tomto případě i lektorů je potřeba dalšího vzdělávání nezbytná nejen pro výkon jejich zaměstnání a profesní růst, ale i ten osobní, jak popisuje Lektorka 1: *„Já tím, abych si ty seniory udržela, tak se snažím neustále přinášet nová témata a ukazovat nové techniky, takže neustále jsem vlastně nucena tím, že chci udržet tu kvalitu, že se jim to bude líbit, tak vymýšlet nové věci, což je někdy náročné, protože někteří tam chodí už x-let a jsou výborní. Takže stále se snažím zlepšovat i já, je to učení i pro mě, ne jenom pro ně.“* Prohlubování vzdělání a kompetencí může být přínosné pro lektory i v tom ohledu, že se jim lépe daří propojit teoretickou část s praktickou. Jak objasňuje Lektorka 5, důležitost dalšího sebevzdělávání a poznávání sám sebe, svých schopností a limitů je u učitelů obzvlášť potřebná: *„Já se furt učím. Občas chodím na nějaké kurzy, něco si poslechnu, nějaké webináře, přednášky, nějaké knížky jsem přečetla. A stále se učím vycházet i s těmi seniory, chování a podobně. Zlepšování se v té komunikaci je proto taky důležité.“* Lektorka 5 dále popisuje benefity sebepoznávání a dalšího vzdělávání

ve svém oboru a přínos těchto aktivit, zároveň ale zdůrazňuje, že nejvíce jí k tomu pomohla odborná praxe spojená působením na univerzitě. Profesionální zkušenosti považuje za významnou součást svých kompetencí a kvalifikací a myslí si, že je potřeba tyto kritéria zohlednit i při přijímání dalších lektorů na U3V: *„myslím si, že by měl mít nějakou praxi... za prvé v oboru, to stoprocentně, a měl by mít zvládnutou alespoň nějakou metodu, jak to dělat. Nemusel by to být vysokoškolák, klidně učitel nebo lektor, ale má mít zkušenosti s dospělými lidmi.“* Jak Lektorka 5 dále popisuje, není podle ní nutné, aby daný lektor disponoval nejvýše dosaženými akademickými tituly, ale minimálně by po něm mělo být vyžadováno pedagogické minimum *„takových lidí je dneska například v jazykovkách spousta, já umím cizí jazyk, byl jsem dva roky v zahraničí a teď vás tady budu učit, a všichni jsme nadšení, protože tam byl, ale neumí to ... měl by mít určité pojetí o tom, co je to metodika, jaké jsou různé techniky, co si může dovolit, co nemůže, projít si klidně nějakým kurzem.“*

Všichni respondenti shodně přikládají význam vzdělání jako hlavního ukazatele k výkonu profese lektora. Kromě Lektorky 5 vyslovila podobný názor o potřebné kvalifikace lektora U3V i Lektorka 2: *„myslím si, že lektor by měl být vysokoškolsky vzdělaný nebo v krajních případech některých oborů alespoň vybavený středoškolským titulem, protože věřím tomu, že někdo je třeba ve své profesi dobrý, ale přece jenom ta škola dává větší profesionalitu a rozhled.“* Stejný názor sdílí i Lektorka 1, která navíc ještě dodává, že i když akademický titul pro běžnou praxi konkrétně v jejím oboru není až taková potřeba a vidí smysl spíše v talentu a jeho prohlubování, na předpoklad pro odborné učení a lektorování seniorů má jasný názor: *„V mém oboru, tam se na tituly moc nehraje, tam prostě musíte umět, a v momentě, kdy umíte, tak ten titul je vám k ničemu. Nicméně jednou je to akademická půda, jsou nastavená pravidla, takže ten pedagog by měl mít alespoň bakalářský titul. Tam nejde o to, že by ho ten titul nějak obohatil, ale je to doklad toho, že má nějaký spíš všeobecný přehled a je schopný nějak komunikovat s těma seniorama, protože velká část z nich jsou inženýři, anebo jinak vzdělaní lidé.“*

Jak již bylo v teoretické části objasněno, jedna z podmínek pro studium na univerzitě třetího věku je alespoň středoškolské vzdělání s maturitou. Je to z toho důvodu, že se předpokládá, že studenti přicházejí na U3V s alespoň nějakým výstupním vzděláním, které vymezuje pro všechny účastníky stejnou nebo podobnou rovinu vědomostí. U seniorů je ale nutné počítat i s faktem, že někteří z nich disponují vyšším vzděláním než středoškolským, a hodně z nich během svého života získalo i další vzdělání získané například příležitostmi v pracovní sféře.

Dalšími oblastmi vzdělání se pro ně mohl stát jakýkoliv kurz nebo školení, který si udělali z vlastního zájmu. Nutné je taky přihlídnout k věkovému rozmezí studentů U3V, kteří celoživotním sbíráním zkušeností, cestováním, čtením knih a dalším formálním, neformálním i informálním učením získávali informace, které dnes mají. Toto všechno se dá zařadit do specifík vzdělávání této cílové skupiny. S tím se také lektori museli naučit pracovat a přihlížet k tomu. Výpověď Lektora 3 dokazuje, že lektor by měl mít širší přehled vědomostí než samotný student U3V, i když senior může mít více životních zkušeností než sám lektor: „*Tady na tu univerzitu třetího věku chodí lidi, který něco takovýho zajímá, ptají se a někteří o tom můžou mít třeba i něco přečtené, takže měl by tomu opravdu rozumět ... ti studenti jsou zvědaví, s nima lehce zaběhnete do latiny a někteří z nich umí latinsky... takže vzdělání ano, ale ten přehled je důležitá součást.*“ *asi by měl mít určitě vysokou školu, měl by tam být nějaký přesah.*“ Získanou odbornost však Lektor 3 považuje za nezbytnou vybavenost lektora a dává příklad, proč je důležité, aby lektor disponoval i vyšším stupněm formálním vzděláním: „*Já mám kamaráda ... a mu bych ty přednášky klidně přenechal, protože on se o to (téma, pozn. autora) zajímá, čte, zjišťuje a ví ledacos ... myslím si, že by o tom dokázal povídat při nejmenším jako já, ale nedokáže nic integrovat ... proto by měl mít určitě vysokou školu, měl by tam být nějaký přesah.*“ Zde se opět potvrzuje, že pouze všeobecné znalosti k edukaci lektorů nejsou dostatečné. Odborná znalost tématu a zvládnutí metodiky je důležitým aspektem k úspěšnému předávání vědomostí.

Všichni respondenti se svými myšlenkami setkávají v jednotném, uceleném názoru. Podle nich by lektorem univerzity třetího věku měla být osoba, která má praxi ve vzdělávání dospělých a zároveň dosažený určitý stupeň formálního vzdělání. Vzdělání lektora by však mělo být i nadále doplňováno o všeobecný přehled znalostí nejenom z jejich vlastního oboru, ale i z jiných sfér. Jedině tak mohou lektori propojovat získané znalosti z různých oblastí a seniorovi tak podávat ucelené informace. Z tohoto zjištění lze vyvodit, že lektori by měli být pedagogové disponující minimálně středoškolským vzděláním spolu s dostatečnou praxí, anebo odborníci s vysokoškolským vzděláním a praxí. Z odpovědí respondentů je dále očividné, že lektori si své vlastní kompetence prohlubují na principu sebevzdělávání a sebereflexe. Z výpovědí lze vyčíst, že jakékoliv aktivity vynaložené při práci na sobě, na osobním růstu, na svém vystupování anebo i dalším profesním zdokonalování jsou důležité, a je zřejmé, že respondenti si působením na U3V potřebu zvyšovat své vlastní kompetence uvědomují o to více. Zlepšení komunikačních dovedností a snadnější práce

s touto specifickou skupinou by mohly usnadnit lektorské kurzy. Přidanou hodnotou by mohly být geragogické kurzy zaměřené na práci se seniory a jejich vzdělávání.

5.4 Příprava lektorů na výuku na U3V

Čtvrtá podkapitola interpretuje výsledky výzkumu zaměřeného na přípravu a praktickou organizaci výuky a na průběh samotné hodiny. Prezentuje taktéž přístup lektora, který je založen na pozorování, vyhodnocování a následných přizpůsobeních specifických potřeb seniorů.

Časová náročnost přípravy přednášek se u každého z lektorů mění v závislosti na vyučovacím oboru. Respondenti se shodují, že prvotní příprava přednášek byla na začátku časově náročná. Respondenti se nejprve vlastním zkoumáním snažili zjistit, jak přednášky připravit, tak, aby vyhovovaly standardům seniorů a naplnili obsah přednášky smysluplně a co nejzajímavěji. Lektoři se jednotně shodují, že připravit vůbec první přednášku nebylo zrovna snadné, jak popisuje Lektor 3: *„Když jsem to dělal poprvé, tak to bylo náročné ... já jsem s tím zabil teda jedny prázdniny, protože mně teda trvalo skoro týden nachystat tu jednu přednášku.“*

I když pro všechny zpovídané lektory je práce se seniory i jejich koníčkem a výuka této skupiny je naplňuje jak po vnitřní, tak po profesní stránce, někteří z nich označují náročnost přípravy za důvod, proč je lektorů na U3V málo, jako například Lektorka 2: *„Připravuju pro ně předlohy. Když jsem začínala, tak mi daly hodně práce, předělávala jsem je a profesionalizovala, takže ta příprava byla fakt mohutná ... proto možná je těch lektorů na U3V málo a málokdo to chce dělat, protože ta příprava na tom začátku musí být a je hodně náročná a nebude to dělat nikdo, kdo k tomu učení seniorů nemá vztah a koho to nebaví.“* Příprava obsahu hodiny byla zpočátku složitá, přednášky se však po určitém časovém cyklu opakují. Tím se snižuje i čas potřebný k přípravě dalších kurzů. Předpřipravené materiály lektori častokrát jen doplňují o nové informace anebo přizpůsobí dané skupině. To, jak příprava probíhá teď, doplňuje Lektor 3: *„No teď už je to lepší. Teď už mi stačí v podstatě se podívat na to dané téma, které budeme probírat ... řekněme tak 3 hodiny před tou přednáškou o tom, co jim budu vykládat a co se budeme učit.“* Lektoři však vidí obtížnost i ve směru organizace samotné výuky. Někteří z nich vyučují více skupin seniorů v jeden den a skloubit tyto skupiny, aby na sebe navazovaly, není zrovna jednoduché. Důležitou roli zde proto hraje i logistika. To popisuje Lektorka 1: *„No někdy ta lekce, ten blok má 2 hodiny, někdy má 3 hodiny a tím, že teď jsem měla těch seniorů 80 a*

mám na to jakoby jen jeden den v týdnu, to učím od rána do večera, tak si musím vymyslet speciální systém.“

Kvalitní příprava příznivě ovlivňuje mimo jiné i pohodu a vnitřní klid lektorů. Je nutné na seniory pohlížet odlišným způsobem než na studenty prezenčního či kombinovaného studia. Svědomitou přípravou se lektor vyvaruje nepříjemným situacím a je schopen adekvátně a pohotově reagovat na dotazy seniorů. S tím souhlasí i Lektorka 5, která navíc podrobněji popisuje specifikum výuky seniorů: *„Oni opravdu potřebují všechno krok za krokem ... oni potřebují rozumět každému slovu, oni se necítí prostě dobře, i když jim vysvětluju, že to nevádí, že je potřeba se soustředit na nejdůležitější informace, tak ve finále to vždycky skončí tak, že chtějí perfektně porozumět všemu, co tam je. Takže já si to musím všechno přečíst, načíst, vypsát, přeložit, musím to naservírovat úplně jinak. Přípravu, kterou bych si dělala pro normální střední školu nebo vysokou, si pro to U3V dělám mnohem dýl. Je to více detailnější všechno.“*

Pokud se zaměříme na obsah a strukturu kurzu, lektori se snaží vycházet seniorům vstříc i v tomto směru. Není to ani tak pocit zodpovědnosti vůči finančním výdajům seniorů, protože zde působí jako plátcí těchto kurzů, ale především využití získaných vědomostí v běžném životě. Jak už dříve podotkl Lektor 4, vzdělání seniorů neslouží ke komerčním účelům a také se neočekává, že senioři získané vzdělání na univerzitě třetího věku budou dále využívat k profesnímu růstu. Potřeba seniorů se vzdělávat vychází z čistě vnitřní motivace, chtějí se hlavně socializovat a podporovat své sebevědomí na základě čerpání nových vědomostí a znalostí. S těmito požadavky počítá i Lektorka 5, které záleží na spokojenosti seniorů: *„Vždycky, když mám novou skupinu ... tak se jich vždycky ptám, jestli jim to takto vyhovuje, anebo jestli by zařadili víc psaní, více čtení nebo více mluvení nebo zařadit jiná témata ... třeba někteří cestují, tak se zaměřujeme na cestování a s tím spojená slovíčka a fráze. Takže jo, přizpůsobuju, snažím se hlavně jim vyjít vstříc, aby oni měli pocit, že dělají něco, co má hlavu a patu a co opravdu využijí v běžném životě.“*

Z výpovědí též vyplývá, že hodiny jsou více interaktivní, při výuce dochází k průběžným diskuzím a neustálému kontaktu nejen mezi lektorem a studentem, ale i mezi studenty samotnými. Senioři jsou tak přirozeně a bez nátlaku nuceni být aktivně zapojeni po celou dobu výuky, čímž u nich dochází k procesu lepšího pochopení a zapamatování probírané látky. To potvrzuje i Lektorka 5: *„Snažím se, aby to bylo pestré ... hrajeme i různé hry, hodně teda na mluvení, pexesa, různé takové ty flash karty, i v online výuce využívám různé aplikace.“* Lektorka 5 navíc ještě dodává, že podobně začíná i hodinu, aby se studenti

uvolnili a zároveň se začali plně soustředit na výuku: „*Vždycky je nějaký warm-up⁴, jen něco na zahřátí ... hádanka, křížovka, doplňovačka nebo ve dvojici si něco říct nebo skupinová práce. Musím je trochu nastartovat, aby se začali koncentrovat, jakože už ta hodina začala ... já se je snažím hodně zapojovat do hodiny ... nenechávám je tam spát, je tam hodně komunikace. Snažím se je tak nějak pořád pobudit k nějakým výkonům (smích, pozn. autora).*“ Se svou zkušeností o průběhu výuky se podělila i Lektorka 2: „*Tak něco si řekneme z teorie, jak psát a potom já připravuji vzorníky, aby byl rychlejší ten proces výukový... na hodině píšou a já je konzultuji. A protože to je čtrnáctidenní cyklus, tak jim dám na doma domácí úkoly ... a tak oni podle svých sil, času a možností něco doma napíšou, a tak to jim v té hodině taky ještě zkontroluji.*“

Prostor pro hlubší zkoumání a širší perspektivu probíraného tématu vnímá Lektor 3 jako výhodu i pro své vlastní rozšíření obzorů v dané oblasti. Takovou příležitost při výuce ostatních studentů z časových důvodů nemá: „*Já si myslím, že se snažím jít víc do šířky. Vezmu třeba něco z historie, dávám k tomu i další souvislosti. Já, když učím ... normální studenty, tak na to nemám čas. Tam není čas povídat si něco o historii... já musím probrat to, co máme předepsané a musím to stihnout.*“ Zároveň dodává, že životní zkušenosti seniorů často způsobují, že o probíraných tématech už slyšeli nebo o nich mají určité povědomí, a tudíž mohou během přednášky zabíhat i do detailnějších maličností, které s probíranou látkou úzce souvisí.

Lektoři jsou pro seniory vzorem učitele i mentora v jedné osobě, vzdělávají je a předávají jim všechny své znalosti, které mají. Tak to vidí i Lektorka 1, která častokrát zadané úkoly neprobírá s jednotlivcem, ale před celou skupinou. Vypracovaný úkol analyzuje přede všemi studenty, do úkolu zasahuje vlastním přispěním a vysvětlí, co je dobře a co špatně. Zastává názor, že studenti nepřebírají vědomosti jen od ní, ale že nejvíce se naučí ze společných zkušeností a sami od sebe. Dále Lektorka 1 upozorňuje, že lektor je zodpovědný za počáteční uvolnění seniorů či navození příjemné atmosféry. Taky dodává, že lektor by měl být připravený na výuku nejenom po profesní stránce, nýbrž i psychické: „*No tak ta hodina, když začíná, tak se jich první zeptám, jak se mají, nějaký osobní kontakt a uvolnění... Další poučka hlavně pro mě je ta, že se snažím dojít tam opravdu svěží, hlídám si, abych nebyla unavená. Vlastně senioři si ty hodiny platí a nepotřebují unaveného pedagoga, naopak spíš potřebují dostat dávku energie.*“

---

⁴ Warm-up-effect tzv. zahřívací efekt se projevuje tím, že určité podněty nespustí okamžitou reakci člověka. Rychlost jednání je pomalá, aktivace probíhá během několika minut „zahřívání“. (Plháková, 2003, str.161)

Kurzy na U3V jsou uchopeny a vedeny tak, aby pro seniory byly zajímavé svým obsahem, průběhem, praktičností a sociálním stykem s podobně smýšlející skupinou studentů. Senioři mají možnost přijít do styku s předměty, se kterými se za svůj život nesetkali. Mnohdy tato skutečnost může být jedním z mnoha zájmových faktorů vedoucích k opětovnému přihlášení na kurzy. Pomůcky, které účelově slouží jako podpůrný materiál k přednášce, jsou příjemným a vítaným zpestřením výuky. Mezi tyto prostředky můžeme zařadit odborné knihy, informační technologie, výtvarné pomůcky až bizarní nástroje, které laik nezná a nemá schopnost se sám naučit způsob, jakým je používat. Někteří lektori takové nástroje a pomůcky používají, nezasvěcenému člověku se však takové nástroje mohou zdát být složité a sám by jejich manipulaci a ovládnutí nejspíš nezvládl. Svůj názor na takový nástroj sdílí i Lektorka 2: „*Myslím si, že se to nedá naučit podle internetu, aspoň já jsem to nedokázala.*“ Každý obor nabízený univerzitou třetího věku je zajímavý a jedinečný v něčem jiném. Jak vyplynulo z výpovědí, lektori mají zájem, aby přednášky byly pro seniory poutavé, rozmanité a vynakládají k tomu hodně energie. Uvědomují si, že musí přednášky přizpůsobovat zájmům a potřebám jak skupiny, tak i jednotlivcům. K pochopení těchto potřeb a jejich následnému efektivnímu využití jim pomáhá metoda vlastního pozorování, dedukce, hodnocení výuky ze strany seniorů neboli evaluace a společná diskuse. Na základě vlastního pozorování a přijímání zpětné vazby se někteří lektori pokouší upravit vyučovací metody a techniky ke spokojenosti obou stran, jak popisuje například Lektorka 1: „*Já se jich docela často ptám na konci (přednášky, pozn. autora) ... člověk vidí už v té hodině, jestli to téma jim sedlo nebo ne, a když vidím, že je něco hodně oblíbené, tak se snažím to třeba další semestr znovu nějak zakomponovat do té výuky, nechci, aby se v té hodině trápili nebo s něčím zápasili, takže se snažím ty témata trošku i pocitově přizpůsobovat.*“ Podobným způsobem se k této problematice staví i Lektor 4: „*S každým se bavím osobně a podle jeho reakcí vnímám, jak to posuzuje, co mu říkám a tomu to vlastně přizpůsobuju ... v tom výtvarném umění samozřejmě neexistuje jedno pravidlo, jediný způsob, jak kreslit ... prostě těch možností je obrovské množství. A já musím vlastně z toho, co o tom člověku vím, co mi ukáže zjistit, k čemu inklinuje, co je blízké, a to se snažit kultivovat. Snažím se zjistit, jaké má předpoklady, jaké má přednosti a na tom vlastně to začít budovat.*“ Lektor 4 doplňuje, že individuální přístup a naslouchání aplikuje na všech studentech, ne jenom na studentech U3V, a zároveň dodává, že u seniorů vidí vyšší potřebu tohoto přístupu.

Po zrekapitulování kategorie praktické organizace výuky ze zjištění vyplývá, že respondenti přípravu nepodceňují. I když se všichni shodují na tom, že čas věnovaný přípravě je náročný a nezbytný, samotná činnost je obohacuje o nové znalosti a příprava je baví. Navíc jim samotná příprava nabízí možnost věnovat se více těm aktivitám, které byly dlouhodobě z jejich strany kvůli nedostatku času opomíjeny. Dále se potvrzuje, že je důležité opravdu seniorům naslouchat a vnímat je. Individuální přístup a přizpůsobování se jejich potřebám, ať už mluvíme o hlasitosti a rychlosti přednesu anebo obsahu předávaných informací, pomůže lektorům k pochopení přání a požadavků účastníků kurzů, které se pak odráží i na jejich vlastní spokojenosti.

Na otázku, zda by se lektori mohli vyjádřit k případným nedostatkům univerzity třetího věku, pokud nějaké vidí, se většina odpovědí týkala jen krátkého časového rozpětí jednotlivých přednášek anebo malého pojetí o univerzitách třetího věku, tedy medializace. Jiní naopak chválili koncept a systém U3V a její úroveň v České republice

5.5 Pohled lektora

Pátá kategorie se věnuje zkušenostem účastníků se vzděláváním seniorů a vnímání své role jako vzdělavatele seniorů. Kategorie **Pohled lektora** navíc potvrzuje, rozšiřuje a shrnuje zjištění z předchozích kategorií.

Obecně má člověk predispozice k vnímání staršího věku spojené s respektem a úctou. Stárí je věk, ve kterém aktéři již částečně prožili svůj životní příběh, avšak nechtějí se vymanit ze sociálního kolektivu. Naopak se chtějí aktivně zapojovat do společnosti a přijímat nové životní výzvy. Dle zjištění respondentů lze usoudit, že věk lektorů může významně ovlivnit vnímání lidí ve starším věku. Někteří z respondentů se nachází v podobné věkové linii jako jejich studenti, proto nepocítují výrazné změny ve svém chápání starší generace. To dokládá i Lektor 3, který tvrdí, že jeho názor na stárí se nezměnil, naopak, díky této zkušenosti si ještě více uvědomuje, že tento věk nemusí znamenat pomyslný konec aktivní životní etapy člověka: *„Spíš si jen díky tomu uvědomuji, že ten seniorský věk nemusí být nutně konec, ale že jde právě aktivně vyplnit ten čas.“* Odlišnou zkušenost získala působením na U3V Lektorka 5, která na základě výuky a pravidelného kontaktu se staršími studenty celkově změnila svůj úhel pohledu: *„Mám k nim respekt ... vidím, jak oni si i v tomhle věku tvoří nová přátelství a jak mají chuť pořád objevovat. Že nesedí doma u televize a nečekají, až jim ten život uteče, ale aktivně žijí. Dřív jsem si myslela, že ti staří lidi mají svou partu lidí, že to jsou ti staří známí, kteří přetrvávají, ale je to přesně naopak.“*

Vytváří se nové vztahy, mají pořád energii něco dělat a chuť do toho tam přijít a být aktivní.“ Starší generace u ostatních jedinců automaticky evokuje určitou formu respektu, nicméně Lektorka 2 to vidí i z jiné perspektivy. Tvrdí, že respekt a úctu ke starším v sobě má silně zakořeněnou již od dětství. V rámci výuky na U3V a prohlubování vztahů se studenty nabyla nová přátelství. Díky těmto přátelstvím získala hlubší pohled do života účastníků a na základě jejich životních událostí k nim cítí úctu. To dále popisuje: *„A poznala jsem tam i skvělé osobnosti, moc zajímavé lidi, kteří mají třeba pohnuté osudy a kteří nějak ten život zvládli, takže pro mě je to velký příklad a chovám k nim velký respekt.“*

Vzdělávání pro člověka nemusí nutně znamenat dosažení středoškolského titulu nebo vysokoškolského diplomu. Člověk je vnímavý tvor a jakákoliv činnost, kterou ve svém životě započne, formuje jeho osobnost a utváří to, čím se člověk stává. U vzdělávání můžeme aplikovat princip zákonu akce a reakce. To, co do sebe vložíme, čemu se věnujeme, co děláme a v čem se vzděláváme může významně ovlivnit to, kým se stáváme. S tím se ztotožňuje i Lektorka 2, která říká: *„Kdo se nevzdělává, tak stagnuje, okorá mu mysl, ztrácí zájem o život, ztrácí optimismus. Vzdělání je důležité, aby člověk nabral životní moudrosti i v pokročilém věku, protože se dá pořád dívat na svět i novými očima.“* Navíc dodává, že vzdělání není jenom o získávání nových vědomostí, ale i o kultivaci osobnosti. Psychika zde hraje důležitou roli, že právě pravidelné vzdělávání studentů v rámci přednášek či mimo ně je zapojuje do určitého sociálně-kulturního dění, prohlubuje vztahy a vytváří sociální vazby. Lektorka 5 se domnívá, že s touhou po vzdělání může souviset i fakt, že senioři si nechtějí připustit, že už nejsou pracovně aktivní a mají obavy ze stárnutí: *„Ti lidi, které učím, tak kromě toho, že jsou velice aktivní a vzdělávají se, tak spousta z nich ještě pracuje, i když už dávno mají ten důchodový věk. Takže oni asi nechtějí zestárnout, pořád je to nutí učit se nové věci ... Takže podle mě je to důležité pro ten neustálý rozvoj.“* Podobně se vyjadřuje i Lektorka 1, která říká, že vzdělání je nezbytné hlavně pro fyzický a mentální rozvoj. Lektor 3 zastává názor, že vzdělávání je pro seniory důležité, protože se dostanou do společnosti. Někteří senioři nemají to štěstí bydlet se svými dětmi nebo se pravidelně stýkat s rodinou, proto je pro ně možnost navštěvovat univerzitu třetího věku určitá společenská událost. Dosah vzdělávání v seniorském věku pozorují lektori i na společenském kontaktu, přidanou hodnotu vidí v seberozvoji a vynaloženém úsilí při vzdělávání.

Profese pedagoga je známá tím, že přicházíte do styku s velkým počtem lidí. V reakci na to se pedagogové setkávají s různými osobnostmi a životními příběhy, které je formují.

Lektor 4 přiznává, že vzdělávání není důležité jen pro seniory, ale že učení seniorů má dopad i na něj samotného a výrazně zušlechťuje pedagogickou práci. K tomu dodává, že vzdělávání považuje za „jeden z projevů člověka ... jeho schopností a potřeb ... mít širší pohled na svět a je to taky obecná kultivace“. Dále ho práce obohacuje na vnitřním sebeuspokojení, že může studentům něco dát a předat. S každou další zkušeností pocítuje růst a možnost širšího pohledu na některé věci, obohacení je tedy oboustranné. Pozitivní vliv se stykem seniorů vnímá i Lektorka 2, která se výrazně zdokonalila v profesní rovině: „*Já musím vymýšlet pořád nové a nové vzory, protože oni jsou chtiví nových věcí ... mě to prohlubuje, jsem nucena vyhledávat a učit se ... sama jsem byla na kurzech, abych je mohla učit.*“ Obrovský posun však vidí v osobnostních kompetencích: „*Mě to naučilo lidsky, abych se prostě nad těmi jakoby "podřízenými" nepovyšovala, a abych k nim přistupovala pokorně, měla pro ně pochopení, když jim to nejde, protože opravdu někteří mají staré, ztvrdlé ruce, ve kterých nemají už tak křehký cit, takže pro mě je to opravdu velká škola trpělivosti musím říct.*“

O reflektování vlastních limitů hovoří i Lektor 3. Opět se potvrzuje teorie, že na efektivní komunikaci se seniory platí individuální přístup a naslouchání. Lidé v seniorském věku bohužel bojují s různými zdravotními neduhy. Z výpovědí respondentů můžeme k těmto potížím zařadit například nedoslýchavost, zpomalené reakce nebo ochabující svalstvo. Lektori by se na tyto komplikace měli připravit zejména mentálně, aby se nedostali do neadekvátní situace vzniklé na základě své reakce. Právě tuto zkušenost má Lektor 3: „*Jako učitel tu trpělivost už mít musíte, ale je pravda, že někdy musím i několikrát opakovat těm seniorům, co vlastně po nich chcete, protože oni si musí první povykládat, potom si navzájem hodně v těch hodinách i pomáhají, takže když jim říkáte nějaký postup, někteří z nich to neslyší, musíte to zopakovat a je tedy pravda, že v takových případech se hodně učíte trpělivosti.*“ S nutností vybavit se velkou dávkou trpělivosti se přidává i Lektorka 5, ta opět potvrzuje teorii z přechozích podkapitol, že je důležité uvědomovat si i své vlastní limity: „*Myslím, že se mi podařilo velmi zdokonalit mou trpělivost (smích, pozn. autora). Protože já hrozně rychle mluvím a všechno bych chtěla hned. Jsem náročná i na studenty, jakože když to není hned a proč to tam už není a ať to tam hned sype (smích, pozn. autora). No a tady si to vůbec dovolit nemůžu (smích, pozn. autora). Musím být prostě trpělivá, opakovat ty věci, spoustu věcí znovu a znovu vyslovovat ... vlastně tohle jsem se naučila, že to musím dělat všechno jinak.*“

Avšak kromě osobních kvalit sledují účastníci výzkumu výhody i v rozšíření vlastních obzorů. Lektor 3 se společně s Lektorkou 2 a Lektorkou 1 nezávisle na sobě shodují, že praxe na U3V jim přinesla příležitost věnovat se více své práci a tomu, co mají rádi.

Lektor 3 uvedl, že práce se studenty je mnohdy náročná jak časově, tak i psychicky. Nezbyvá mu prostor na další vzdělávání v oblasti, která je mu blízká a která ho zajímá. Až výuka na U3V mu umožnila ponořit se více do témat, která mu imponují. Tyto témata pak přednáší v rámci svých přednášek seniorům. S tím se ztotožňuje i Lektorka 2 a Lektorka 1 má obdobnou zkušenost. Ta vidí hned několik superlativ, největší z nich spočívá v nenuceném rozšiřování svých vědomostí. Sama říká: *„Já tím, že se snažím přicházet stále s novými věcmi, tak si musím rozšiřovat své vlastní obzory. Druhá věc je, že každý týden kreslím, protože kolikrát v tom šrumu, který mám, bych si na to nenašla čas ... takže mě to udržuje samotnou v tréninku.“* V praktickém tréninku kreslení však vidí ještě jeden velký benefit, a to ten, že když musí nahlas vyslovit pravidla a systém kresby, není prý vždy úplně jednoduché správně formovat myšlenku tak, aby ji pochopili i ostatní. Trénuje si tak komunikaci a více rozvíjí své komunikační dovednosti. I když téma kompetence bylo již v předchozí podkapitole a obsahově by tedy měly spadat spíše do bloku 5.2, záměrně jsem odpovědi na otázku zvýšení vlastních dovedností a schopností zařadila až do tohoto bloku, protože se lépe prolíná s otázkami v něm zahrnutými a udává ucelenější pohled na tuto problematiku.

Všichni respondenti se jednoznačně shodují, že práce se seniory je specifická a že je nutné této skupině více přizpůsobovat jak výuku, tak osobní přístup. To, jak respondenti vnímají nejen studenty na U3V, nýbrž seniory všeobecně, přispívá k získání nových poznatků.

O předpokladech lektorů nebo jejich přístupech k seniorům bylo řečeno již mnohé. Ale jak vlastně vnímají lektoři sami sebe a svou roli coby vzdělavatele seniorů na U3V? Tato otázka u některých respondentů způsobila lehké rozpaky, které by se daly přisoudit tomu, že je samotné nikdy nenapadlo zamýšlet se nad sebou z hlediska této problematiky. I podle odpovědí se dá usoudit, že své myšlenky směřují spíše k nacházení způsobů, jak uspokojit potřeby studentů, popřípadě jak by měli zdokonalit své schopnosti a dovednosti. Nicméně i přes počáteční rozčarování si svými odpověďmi přišli na zajímavá zjištění. Častokrát v kontextu odpovědí na jiné otázky respondenti zdůraznili, že cítí větší pocit zodpovědnosti. Tento vnitřní postoj lze odůvodnit slovy Lektora 3, který podotýká, že seniory mají celoživotním vzděláním nasbírané zkušenosti, kdežto mladší studenti jsou *„částečně stále ještě takový nepopsaný list“*. Tato teze se u seniorů zdůvodnila získanými

životními zkušenostmi a vzájemným propojením všemi typy učení a vzdělávání. Působením těchto ukazatelů se cítí respondenti přirozeně více pod tlakem, mají obavy, zda vůbec jde studentům předávat ještě něco, co už dávno neví a zda jsou opravdu schopni naučit je něco nového. Lektorka 1 s pocitem selhání bojuje opravdu kvalitní přípravou. Dále dodává, že lektor musí žákům být i určitým leaderem⁵: *„Tím, že jsou starší, tak samozřejmě mají svůj názor, ale vy se jim spíš jako pedagog snažíte ukázat, jaké jsou možnosti, než že byste je chtěla nějak ... deformovat.“*

Svůj pohled na vnímání své role v prostředí univerzity třetího věku popisuje Lektorka 2 a naznačuje, že získala mnohem víc než jen zkušenosti: *„Z některých už dlouholetých studentů, které již delší dobu chodí do té výuky, se staly i moje velké kamarádky, kdy se scházíme i mimo tu výuku ... vážím si lidí, které učím, kteří se chtějí vzdělávat, já to oceňuji, proto tam ráda učím.“* Co se týká role lektora, získala s některými studenty přátelský vztah, rovina pedagoga, učitele a vzdělavatele však stále přetrvává: *„No, cítím se jako frajerka, že něco umím a vlastně mě těší, že to můžu předávat dál ... někdy se i trochu bojím, aby to uspokojilo všechny.“* Pozitivní myšlenky však převyšují ty negativní. Lektorka 2 dále uvádí, že přednášky seniorů ji nabíjí dobrou náladou a těší ji, že tvůrčí schopnosti studentů se pod jejím vedením postupně zlepšují. Lektorka 5 se snaží seniorům více naslouchat. I to může být důvod, proč se někdy cítí jako psycholog: *„Ti lidi mají různé věci s sebou a chtějí je probrat a většinou se schází na U3V, aby byli v nějaké skupině, aby mohli sdílet věci mezi sebou. Ke mně ... chodí z velkého procenta ženy, které mají svoje děti někde v zahraničí, takže ony nemají nikoho, s kým by tak jako intenzivně a okamžitě mohly něco řešit, něco sdílet ... měl by to být jakoby jejich přítel, aby se ti studenti cítili dobře a aby jim bylo fajn.“*

Z odpovědí a zkušeností respondentů lze usoudit, že lektoři by neměli být jen pedagogové. Seniori k lektorovi vzhlíží, poslouchají ho, důvěřují mu. Role lektora úzce souvisí i s jeho emoční inteligencí. Lektor by měl být schopen poskytnout seniorům pocit bezpečí a svobody. Přidanou hodnotou lektora je empatie. Vcítit se do kůže seniora a být mu psychologem, leaderem, přítelem. Jedním slovem bychom ho mohli nazvat mentorem.

Výuka seniorů na U3V všechny dotazované respondenty duševně i fyzicky naplňuje. Co se týká postoje lektorů ke svým studentům a ke stáří obecně, vyskytují se zde dvě roviny. Jedna, kdy sami lektoři mají věkově blízko ke svým studentům, u těchto můžeme

---

⁵ Leader – vede jednotlivce i skupiny, kteří jsou ochotni ho následovat. Za dobré a efektivní vedení je zodpovědný svým následovníkům nebo nějakému vyššímu principu (Procházka a spol.).

konstatovat, že pohled na stáří nebyl výrazně ovlivněn zkušenostmi, které získali na základě styku se seniory, nýbrž si sami osobními zkušenostmi a životními lekcemi vytvořili vlastní názor. V druhé rovině figurují mladší lektori, kteří naopak výrazně zaznamenávají změnu svého postoje jak ke starším lidem, tak i k seniorskému věku obecně. S těmito uvědoměními přichází z jejich strany více pochopení, empatie, porozumění, tolerance a trpělivosti.

5.6 Diskuse

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jaký postoj zauímají lektori na U3V k výuce seniorů. Jednotlivé dílčí cíle zkoumaly předpoklady lektora k výuce na U3V, přípravu lektorů na výuku seniorů, vytvářené metody lektorů při výuce seniorů a konkrétní zkušenosti lektorů s výukou na U3V. Otevřeným kódováním rozhovorů vznikly kategorie, v jejichž obsahu jsou interpretovány výzkumná zjištění.

Z odpovědí respondentů je zřejmé, že působení na U3V a spolupráce se seniory je vnitřně naplňuje. Všichni účastníci výzkumu působí zároveň jako pedagogové na vysoké škole. Prvotní oslovení respondentů s nabídkou spolupráce přišlo na podnět koordinátorky U3V, u některých vybraných lektorů však nabídka spolupráce vzešla z vlastní iniciativa, jejíž příčinou byla hluboká vazba na dětství a vzpomínky na prarodiče. Očekávání ze společného prvního setkání se seniory byla provázena u některých respondentů nervozitou. Z uvedených odpovědí respondentů vyplývá, že lektori pocítovali obavy, které vycházejí z obecného respektu ke starší generaci a z nedostatečné praxe s touto skupinou starších studentů. Část z nich považovalo za klíčové udělat dobrý první dojem.

Jak podotýká Mühlpachr (2004), postproduktivní věk je provázen mnohými změnami jedince. Od fyzických změn projevujících se úbytkem energie, zhoršenou mobilitou, snížením kvality zraku či sluchu, přes psychické změny pozorovatelné v pomalejších reakcích a adaptacích na různé situace, v plynulosti řeči, v prostorové představivosti, v poškození krátkodobé paměti až po sociální změny způsobené osamělostí a izolací, ztrátou kontaktů nebo omezenějším stykem se společností (Benešová, 2014, str. 26 – 31; Špatenková a Smékalová, 2015, str. 64 - 70).

Lektori si musí být těchto změn vědomi a předvídat vznik možných překážek. Není nutné rozdělovat v tomto případě předpoklady pro lektora seniorů na U3V v porovnání s jinými institucemi vzdělávající seniory. Podmínky výuky seniorů by měly být nastaveny tak, aby respektovaly jejich pocity a zároveň podporovaly jejich potřebu dalšího vzdělávání. Od lektorů se proto vyžaduje specifický, odlišný přístup k seniorům, než je u ostatních dospělých v rané a střední dospělosti běžné, což potvrzuje ve své práci i Zormanová (2017, str. 63).

Sami respondenti se shodují na tom, že ke studentům U3V zauímají odlišný postoj než ke studentům denního studia. Odlišnost se zde projevuje zejména ve stylu výuky a v přístupu k seniorům jako ke studentům. Lektori si uvědomují, že seniorům musí přizpůsobit

i techniky a metody, kterými vyučují. Ve výpovědích respondenti odlišnost vnímají hlavně v obsahu předávaných informací. Lektori prezentují výukový materiál tak, aby byl na vysoké odborné úrovni, zároveň však upravují obsah co nejvhodněji vzhledem k různorodosti posluchačů. Nejdůležitějším předpokladem pro úspěšné plnění vzdělávacích cílů seniorů s ohledem na jejich potřeby jsou komunikační dovednosti lektora, přidanou hodnotu dotváří jeho empatický přístup.

Co se týká profesionalizace, lektori nedokázali zaujmout jasné stanovisko. Podle nich by měl mít lektor seniorů zcela jistě minimálně středoškolské vzdělání spolu s dostatečnou praxí, více se však přiklání ke vzdělání vysokoškolskému. Pro akademickou půdu je vysokoškolský diplom nutným aspektem kompetentnosti, navíc jak dotazovaní respondenti vypověděli, vzdělání na univerzitě zajišťuje určitý přesah vědomostí a všeobecný přehled, který je podle nich nutný mít z důvodu vzájemného prolínání jednotlivých sfér. Oslovení lektori se sice v rámci svých oborů samostatně vzdělávají a rozšiřují okruh svých vědomostí, žádný však nedisponuje speciální odborností v oblasti vzdělávání osob postproduktivního věku. Vzhledem k tomu, že v České republice doposud nebyl vytvořený kvalifikační ani hodnotící standart, který by zajistil odbornost této konkrétní profese, jediným řešením, jak lektorům napomoci ke správné odbornosti pro výuku seniorů a jednoduššímu adaptování na tuto roli se zatím zdá být činnost spojená s rozšiřováním profesních kompetencí. Řešením by mohl být i rozvoj dalších profesních kompetencí, jejichž vznik upravuje zákon č. 179/2006 Sb. o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

Seniori jsou často zvědaví novým informacím, potřebují podrobněji vysvětlit probíranou látku, mají mnoho dotazů, na které lektori musí umět pohotově odpovídat. Toto tvrzení koresponduje se zjištěním v teoretické části, že k dostatečnému pokrytí edukačních potřeb seniorů je důležité jak vzdělání a všeobecný přehled, tak i důkladná příprava výuky, jejíž součástí by mělo být zohlednění časové posloupnosti a případný vznik možných limitujících aspektů. Lektori přiznávají, že na začátku jejich působení na U3V byla příprava materiálů potřebných k výuce časově velmi náročná, tyto materiály však využívají i nadále a jejich obsah pouze upravují a obohacují o nové informace. Z výpovědí lze vyložit, že respondenti samotnou přípravu nepodceňují. Jak sami přiznávají, kvalitní přípravou se vyvarují nepříjemným situacím a jsou schopni adekvátně a pohotově reagovat na dotazy seniorů. Na základě porovnání metody od Špatenkova a Smékalová (2015, str. 125 – 143) a porovnání výpovědí lektorů, jako hlavní výukové metody u seniorů využívají

vysvětlování, přednášku, vyprávění, rozhovor, hry, práci s textem a diskusní metody, které popisuje.

Lektoři dále vypověděli, že kromě odborných a metodických kompetencí (Langer, 2016, str. 15), které si zvyšují samostudiem nebo absolvováním různých školení, workshopů, kurzů atd., nejvíce vyzdvihují kompetence osobnostní.

Kvalitní lektor by měl chovat k seniorům úctu a respekt, měl by mít však i značnou dávku empatie, pochopení, trpělivosti a tolerantnosti. Tyto předpoklady získali postupnou praxí, aplikováním metody vlastního pozorování, značným přispěním byla i zpětná vazba od seniorů. Respondenti přiznávají, že od mladších studentů zpětnou vazbu častokrát nedostávají anebo rozhodně ne v takové míře, jako u seniorů. Podle výpovědí lektorů, senioři působí vděčně za všechny čas, kteří jim lektori věnují a pilně se připravují na další hodiny. Mají chuť se učit, vzdělávat se, nasávat nové informace. Respondenti tento přístup velice oceňují, dodává jim motivaci, energii a chuť k výuce. Navíc jim zpětná vazba slouží jako další impuls k sebereflexi. Vhodně nastavená sebekritika ve spojení se zpětnou vazbou může lektorům posloužit jako správný stimulant pro uspokojení duševních a edukačních potřeb svých i studentů U3V.

Z výpovědí respondentů vyplývá, že lektori U3V se nevidí pouze v roli informátora nebo vzdělavatele, jehož cílem je předávání vědomostí, nýbrž také v roli poradce, přítele a mentora. Důležité podle respondentů je, aby kromě odborných a praktických znalostí lektor uměl správně vycítit potřeby seniorů, protože U3V podle nich není jenom instituce, kam se chodí lidé vzdělávat, ale především místo, kde senioři často hledají útočiště, socializují se, odpočívají a zapomínají na své starosti.

Z výzkumu lze vydedukovat, že pohled všech respondentů na výuku seniorů a spolupráci s nimi je pozitivní a zkušenosti s tím spojené jsou příjemné. Hlavní cíl práce, zjistit jaký pohled zaujímají lektori k výuce na U3, byl naplněn. Negativně vnímají pouze nedostatečnou medializaci vzdělávání seniorů a krátké časové rozpětí jednotlivých přednášek. Podle výpovědí je však spolupráce se seniory nesmírně obohacuje, zajišťuje jim osobní růst, duševní naplnění, podporuje seberozvoj a má dopad na celkové zlepšení kvality jejich života. Mimo jiné si více uvědomují vlastní limity, díky kterým dochází k celkové kultivaci jejich osobnosti. V neposlední řadě přikládají velký význam v navazování nových sociálních vztahů.

V rámci analýzy dat lze konstatovat, že se oslovení účastníci v odpovědích na dané otázky výzkumu nezávisle na sobě rámcově shodli. Výzkum této bakalářské práce byl omezený

určitém počtem účastníků pouze z jedné U3V. Výsledky by se tudíž nemusely shodovat s názory většího počtu respondentů z jiných organizací vzdělávajících seniory. Většina oslovených respondentů muselo nejprve udělat vlastní analýzu cílové skupiny a podle toho přizpůsobit celkovou metodologii výuky, což do jisté míry může zpomalovat rozvoj této profese. Částečně by tato problematika mohla být řešitelná formou dalšího vzdělávání a pravidelnou sebereflexí. S přihlédnutím ke skutečnosti vzrůstajícího počtu seniorů, je vysoce pravděpodobné, že se bude navyšovat i počet uchazečů o studium na U3V. Nejvhodnějším řešením se jeví zvyšování andragogicko-geragogických kompetencí, které by zjednodušily pochopení potřeb seniorů a pomohly by lépe s přípravou lektorů na jejich působení v rámci U3V.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zaměřuje na lektora působícího na univerzitě třetího věku. Hlavním cílem bylo zjistit, jaký pohled zaujímají lektori k výuce seniorů v souvislosti se zmíněnou institucí. Dílčí cíle práce se zabývaly přístupem lektorů k seniorům, jejich kompetencemi, metodami, které ve výuce seniorů využívají a zkušenostmi, které jim působení na U3V přineslo.

Teoretická část je rozdělena na tři kapitoly, které obsahují a propojují základní pojmy z oblasti vzdělávání seniorů.

První kapitola vysvětluje, kdo je to senior a zaměřuje se na charakteristiku problematiky edukace seniorů, její význam, specifika a možné metody aplikovatelné k jejich výuce. V druhé kapitole byla osvětlena historie vzniku univerzit třetího věku, vymezuje se zde význam této instituce a její organizační zařazení. Stručně popisuje vznik U3V na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Třetí kapitola bakalářské práce představuje lektora a jeho roli coby vzdělavatele seniorů. Konkretizuje požadavky na kompetence lektora a vymezuje profesionalizaci společně s profesními kompetencemi.

Praktická část je věnována metodologii výzkumu, ve které je poskytnuta definice výzkumného problému, k jehož zjištění byly stanoveny a popsány výzkumné cíle a výzkumné otázky. Součástí kapitoly je charakteristika techniky sběru dat a analýza výzkumu. Pro výzkum byl v bakalářské práci použit kvalitativní přístup, za hlavní metodu výzkumu byl zvolen hloubkový rozhovor s lektory. Poslední kapitola je věnována interpretaci dat a obsahuje odpovědi respondentů na jednotlivé výzkumné otázky.

Závěrečné shrnutí výsledků výzkumu a zjištění celkových pohledů porovnané s odbornou literaturou jsou k nalezení v poslední podkapitole *Diskuse*.

Studium na univerzitách třetího věku patří mezi oblíbené aktivity seniorů, u kterých se v budoucnu předpokládá stále větší poptávka. S tím by se mohly zvyšovat požadavky na samotné lektory, jejichž role v rámci poskytování vzdělávání u této populace je a bude stále více nepostradatelná. Požadavky nespočívají jenom v odborných znalostech, ale stále více se klade důraz na profesionální, lidský přístup lektora a jeho osobnostní předpoklady. I když není možné, aby i sebelepší učitel byl ideálním lektorem, je vhodné tento ideál znát a snažit se mu v rámci profesionalizace co nejvíce přiblížit.

Výsledky této práce vedou k širší povědomosti lektorů o přínosných stránkách vzdělávání seniorské populace a může se tak stát se vhodným impulsem k rozšíření svých pedagogických činností i do této oblasti. Dalším kladným aspektem může být zdokonalení individuálních lektorských dovedností.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ADAMEC, Petr a David KRYŠTOF, ed. *Univerzity třetího věku na vysokých školách*. Brno: Asociace univerzit třetího věku České republiky, 2011. ISBN 9788021056404.
- [2] BENEŠ, Milan. *Andragogika. 2.*, aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika. ISBN 9788024748245.
- [3] BENEŠOVÁ, Dana. *Gerontagogika: vybrané kapitoly*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014. ISBN 9788074520396.
- [4] ČESKO. Zákon č. 179/2006 Sb. ze dne 30. března 2006 o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů. In: Sbírká zákona České republiky. 2006, částka 61.
- [5] ČORNANIČOVÁ, Rozália. *Edukácia seniorov: vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 1998. ISBN: 8022312061.
- [6] HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie aneb senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012. Gerontologie. ISBN 9788072629008.
- [7] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 8073670402.
- [8] HOLEČEK, Václav. *Aplikovaná psychologie pro učitele I*. Plzeň: Západočeská univerzita, Katedra celoživotního vzdělávání, 2001. ISBN 8070827394.
- [9] HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory*. Praha: Grada, 2013. ISBN 9788024741390.
- [10] JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika. ISBN 9788024755359.
- [11] LANGER, Tomáš. *Moderní lektor: průvodce úspěšného vzdělavatele dospělých*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 9788027100934.
- [12] MEDLÍKOVÁ, Olga. *Lektorské dovednosti: manuál úspěšného lektora*. Praha: Grada, 2010. Komunikace. ISBN 9788024732367.
- [13] MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. ISBN 8021033452.
- [14] MUŽÍK, Jaroslav. *Androdidaktika*. Vyd. 2., přeprac. Praha: ASPI, 2004. ISBN 8073570459.
- [15] ONDRÁKOVÁ, Jana. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. 2012. Červený Kostelec: Pavel Mervant. ISBN 9788074650383.

- [16] PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 9788086723587.
- [17] PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2003. ISBN 978-80-200-1499-3.
- [18] PROCHÁZKA, Jakub, Martin VACULÍK a Petr SMUTNÝ. *Psychologie efektivního leadershipu*. Praha: Grada, 2013. Psyché. ISBN 9788024746463.
- [19] PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 9788024747484.
- [20] PRŮCHA, Jan. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika. ISBN 9788024752327.
- [21] SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie. ISBN 9788024738505.
- [22] STRAUSS, Anselm L. a Juliet M. CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. SCAN. ISBN 808583460X.
- [23] ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika. ISBN 9788024754468.
- [24] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073673130.
- [25] VENGLÁŘOVÁ, Martina. *Problematické situace v péči o seniory: příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky*. Praha: Grada, 2007. ISBN 9788024721705.
- [26] VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika. ISBN 9788024717708.
- [27] ZORMANOVÁ, Lucie. *Didaktika dospělých*. Praha: Grada, 2017. Pedagogika. ISBN 9788027100514.

Internetové zdroje:

- [28] Asociace univerzit třetího věku ČR [online]. [cit. 2022-04-06]. Dostupné z: <http://www.au3v.cz/>
- [29] Český statistický úřad. *Krajské statistiky pod drobnohledem* [online]. 25.1.2022 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/krajske-statistiky-pod-drobnohledem>
- [30] Český statistický úřad. *Obyvatelstvo-roční časové řady* [online]. 4.6.2021 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obvyvatelstvo_hu
- [31] EFOS: *European Federation of Older Students* [online]. [cit. 2022-02-17]. Dostupné z: <https://www.efos-europa.eu/contact/>
- [32] Memorandum o celoživotním učení: Pracovní materiál Evropská Komise [online]. 2001 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2001/ZP01PIIa.pdf>
- [33] Ministerstvo práce a sociálních věcí. Národní strategie podporující pozitivní stárnutí pro období 2013-2017 [online]. 31.12.2014 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/372809/NAP_311214.pdf/0cc270fa-dbf9-fcd5-93d6-5e7b0e9376b2
- [34] Národní soustava povolání. *Lektor dalšího vzdělávání* [online]. 2006 [cit. 2022-04-25]. Dostupné z: <https://nsp.cz/jednotka-prace/lektor-dalsiho-vzdelavani>
- [35] NEŠPOR, Zdeněk R, ed. *Sociologický ústav AV ČR – Sociologická encyklopedie: profesionalizace* [online]. In: Sociologický ústav Akademie věd České republiky [cit. 2022-04-06]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/>
- [36] Strategie celoživotního učení ČR. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. 2007 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://www.nuv.cz/uploads/nuv/strategie/Strategie_2007_CZ_web.pdf
- [37] The University of the third Age [online]. 2022 [cit. 2022-03-09]. The Third Age Trust. Dostupné z: <http://www.u3a.org.uk/>
- [38] The University of the Third Age [online]. [cit. 2022-04-06]. Dostupné z: <http://www.aiu3a.com/origin-and-purpose/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AIUTA Association Internationale des Universités du Troisième Age

aj. a jiné

apod. a podobně

AU3V Asociace univerzit třetího věku

č. číslo

ČR Česká republika

DVO Dílčí výzkumná otázka

EFOS European Federation of Older Students

HVO Hlavní výzkumná otázka

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

TAT The Third Age Trust

tzv. takzvaně

U3A Universities of the Third Age

U3V Univerzita třetího věku

UTB Univerzita Tomáše Bati

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Podíl obyvatel ve věkové skupině 0-14 a 65+, 1947-2020	16
Obrázek 2 Počet účastníků na univerzitě třetího věku v letech 2010-2021	27
Obrázek 3 Kostra příběhu	41

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Změny ve stáří	19
Tabulka 2 Kompetenční model lektora ve vzdělávání seniorů.....	33
Tabulka 3 Popis výzkumného vzorku.....	39

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Schéma otázek

Příloha P II: Rozhovor s otevřeným kódováním

PŘÍLOHA P I: SCHÉMA OTÁZEK

Identifikační otázky, příchod lektora na U3V

- Co přesně vyučujete na U3V?
- Jak dlouho již působíte na U3V?
- Jak jste se dostal k lektorování na U3V?

Kompetence a profesionalizace lektora

- Jaké si myslíte, že by měl mít lektor U3V povahové vlastnosti?
- Myslíte si, že by měl mít lektor na U3V vyhrazené určité kvalifikace potřebné k výkonu práce?
- Napadá Vás, jakými by měl lektor U3V disponovat kompetencemi?
- Jak prohlubujete své kompetence jako lektor U3V?
- Podařilo se Vám zdokonalit nějaké Vaše dovednosti či schopnosti při výuce seniorů?
- Dostáváte zpětnou vazbu? Pokud ano, jakou a jak na Vás působí?

Praktická organizace výuky

- Jakou máte přípravu na hodinu a jak moc je příprava časově náročná?
- V čem je příprava na výuku mimořádná oproti Vaší běžné přípravě?
- Co potřebujete k přípravě na výuku?
- Jak probíhá vyučovací hodina?
- Jak jste se připravoval/a na svůj první výstup před seniory?
- Přizpůsobili nebo pozměnili jste na základě zpětné vazby své vyučovací metody nebo techniky?
- Vidíte ve vzdělávání seniorů i nějaké nedostatky? Pokud ano, jaké?

Pohled lektora na vzdělávání seniorů

- Jak vnímáte svou roli lektora?
- Proč je podle Vás vzdělávání pro seniory důležité?
- Jaké máte nyní, po zkušenosti s lektorováním seniorů na U3V, pohled na stáří?
- Co Vám osobně přineslo lektorování na U3V?
- Jaké cítíte, že jsou Vaše největší úspěchy a neúspěchy na U3V?
- Mohl/a byste popsat, zda Vám spolupráce se seniory a jejich výuka zasáhla i do jiných oblastí života?

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR S OTEVŘENÝM KÓDOVÁNÍM

Co přesně prosím vyučujete na U3V?

drochí
informace

Takže já vyučuji jenom angličtinu. Nějakou dobu jsem učila úplně začátečníky, teď jsou z nich takoví falešní začátečníci řekněme. (smích) Je to něco mezi úrovní A1, ale některé skupiny mám i B2. Už to učím od roku 2014, takže mi prošlo už pár skupin rukama, ale myslím že 4 nebo 5 let jsem učila právě tu jednu skupinu, takže oni se jako dostali z té nuly na nějakou úroveň. Pak jsem měla ale i skupin velice šikovnou, která jako by začínala už na B1, to znamená, že byli mírně pokročilí a pak se dostali už k jinému lektorovi, protože jsme uznali za vhodné jim udělat změnu. *Sledování potřeb seniorů?*

děle
působem

Super, krásný začátek. Tím jste mi zrovna odpověděla na druhou otázku, jak dlouho vyučujete, takže můžeme jít dál. (smích). Jak jste se dostala k lektorování?

Vstup
na U3V

Já jsem učila na FHS, to byl vlastně můj úvazek, když jsem učila různě na fakultách a k tomu jsem si tak nějak vymyslela, že by bylo fajn soustředit se tady na ty seniory, a tak jsme se domluvily tehdy s paní ředitelkou Kozákovou domluvily, že to zkusíme navrhnout, a potom v tom U3V dělala paní Hřebíčková, a ona to nějak zprostředkovala a začali jsme teda kurz angličtiny v tom roce 2014.

Dobře.... Jaké si myslíte, že by měl mít lektor na U3V povahové vlastnosti?

Požadavky
na lektora

No tak určitě by měl mít takové pochopení, a rozhodně to nesmí být nějaký rychlý výklad, spíš ... jako nevytvářet nějaký nátlak na ty studenty, oni jsou takoví hrozně křehcí ze začátku, teď už vím, co si můžu dovolit za ty roky k nim, ale ten začátek, když se neznají, tak je to taková velice křehká půda. Oni totiž mají strach, že něco nebudou vědět, že selžou, že se ztrapní a tak dál, takže je to taková .... Musí tam být přátelská atmosféra, to je základ. Vytvořit důvěru mezi tím vyučujícím a mezi těmi jednotlivými studenty, aby ty zábrany trošku opadly a mohli se věnovat tomu, kvůli čemu tam jsou, protože ze začátku mně to přijde, že to je spíš taková socializace než nějaká výuka, protože oni mají opravdu takové obavy, jestli jsou na tom dostatečně dobře, co když tam bude někdo lepší a tak dále. Takže musí být člověk trošku opatrný, ale zároveň jim dodávat sebevědomí, sebedůvěru, hodně je chválit a vytvořit tam takové příjemné prostředí, aby oni ztratili ten ostych. *opatrnost*

Zkoumání
a přizpůsobení
potřeb seniorů

ohleduplnost
empathie

Pozorování

empathie

Podávání motivace

Děkuji. Myslíte si, že by měl mít lektor U3V kvalifikace?

No, tak myslím si, že by měl mít nějakou praxi, to stoprocentně.

Požadavky na lektora
- kompetence (praxe)

Vysokoškolskou?

vzdělání

Nemusel by být vysokoškolák, mohl by to být klidně učitel nebo lektor, který učí někde na jazykovce, ale má zkušenost s dospělými lidmi, protože si myslím, že je rozdíl, když učíte

poznámky

dospělé a když učíte děti. Ten přístup je jiný, i když je pravda, že já hodně používám materiály pro děti tady v této výuce, protože když někdo začíná úroveň 0 nebo A1, tak dětských materiálů je spousta a je to velice přehledně udělané, obzvláště u té angličtiny. Ale tak nějak si myslím, že by to měl být člověk, který má to vzdělání. Za prvé v oboru, to stoprocentně, a měl by mít zvládnutou alespoň nějakou metodu, jak to dělat, protože tam je hrozně moc faktorů na té univerzitě třetího věku, že tam přeci nemůžu jen tak vletět a začít tam něco vykládat jakoby přednáška.... To tímto způsobem vůbec dělat nejde. Mělo by to být hodně interaktivní a zase jsou třeba naopak aktivity, které tam dělat nemůžu, jakože je budu někde přemísťovat a oni budou vstávat a dělat nějaké pohybové aktivity, to třeba úplně nechci, aby dělali. Takže určitě by to měl být člověk, který má už nějakou praxi, nedovedu si úplně představit, že by to dělal někdo...

praxe

znalost
cílové
skupiny

Kdo například umí jenom anglicky?

nutnost odborných znalostí

Přesně, kdo třeba umí jenom anglicky a takových lidí je dneska v jazykovkách spousta, já umím anglicky, byl jsem dva roky v Anglii a teď vás tady budu učit, a všichni jsme nadšení, protože tam byl, ale neumí to.

Takže by měl mít alespoň nějaké pedagogické minimum?

vzdělání
praktické
znalosti
specifika

Já si myslím, že jo, že by měl mít určitě pojetí o tom, co to je metodika, a jaké jsou různé techniky výuky, co si může dovolit, co nemůže, projít si klidně alespoň nějakým kurzem ... jo ti lidi mají různé neduhy, že třeba špatně slyší, hůř vidí a toto si třeba člověk vůbec neuvědomuje, že na tabuli je potřeba psát nějakou tak, aby to bylo vidět, aby rozsvítil, aby vyvětral, aby se jich zeptal, co je potřeba, aby se tam ti lidi prostě cítili dobře.

Požadavky
na lektora

A teď kompetence lektora na U3V?

požadavky
na lektora

No, myslím, že by uměl mít i naslouchat, protože mám pocit, že někdy si připadám i jako psycholog, protože ti lidi mají různé věci s sebou a chtějí je probrat a většinou se schází na tom U3V, aby byli v nějaké skupině, aby mohli sdílet věci mezi sebou. Ke mně do angličtiny chodí z velkého procenta ženy, které mají svoje děti někde v zahraničí, takže in nemají nikoho, s kým by tak jako intenzivně a okamžitě mohly něco řešit, něco sdílet, takže ony se učí anglicky kvůli tomu, aby mohly s těmi vnuky třeba komunikovat, a to i virtuálně. Takže to je jedna věc, že ten člověk jim musí umět naslouchat a oni jsou spokojeni, když vím, co se děje, když se zeptám, jak se měli, jo, že ten jejich soukromý život se hodně prolíná s tou výukou. Měl by to být taky jakoby jejich přítel, aby se ti studenti tam cítili dobře a aby jim bylo fajn. No a pak samozřejmě ty kompetence profesionální, vědět něco o výuce seniorů, jak k nim přistupovat a jaké metody při výuce používat, jazyková kompetence, umění se vyjadřovat. Tak asi tak.

empathie
komunikace
dovednosti

přítelství

metody, kompetence
komunikace

Musím říct, že se s ostatními lektory hodně shodujete v tom, že přístup k seniorům by měl být opravdu specifický.

Jo, to je úplně sto a jedna, když jdu učit kombiňáky, kde jich mám 60 nebo 100, tak já vlastně ani pořádně nevím, kdo to je. Obzvlášť ten jazyk ... vyučovat jazyk ve velké skupině je fakt náročné a za mě je to neefektivní, ale děje se to. S těmi seniory je to úplně jiné, ti lidi na mě mají číslo, můžou mi zavolat, můžeme se spojit, máme teď i online výuku, což je super, jsou ochotni se připojit a naučí se prostě zase nové věci, takže je to tak někam posunuje, což mně přijde hrozně fajn. No ... takže je to úplně jiné tady a výuka těch seniorů.

Požadavky na lektora

specifičnost

hodnocení

efektivita

A vy sama si ty kompetence nějak prohlubujete?

Já si myslím, že se furt učím. Občas chodím na nějaké kurzy, něco si poslechnu, nějaké webináře, přednášky, nějaké knížky jsem přečetla. A stále se učím vycházet i s těmi seniory, chování a podobně. Někdy se stane, že je už zaběhnutá nějaká kompaktní skupina, kdy oni jsou zvyklí už na sebe a já jsem zvyklá na ně, ale pak tam nastoupí v novém semestru někdo nový, a to je zas tenký led, jak toho člověka dostat mezi ty lidi, aby ho přijali a fungovalo to. Zlepšování se v té komunikaci je proto taky důležité.

sebezoděkaní

osobní růst

prohlubování dovedností

kompetence - komunikace, sebereflexe

Takže se dá říct, že se pořád vzděláváte a nějak rozvíjíte....

Jo, ale já si myslím, že u těch učitelů to tak je, obzvlášť u těch jazykářů, kdybych učila asi matematiku, ta jedna plus jedna bude asi vždycky dvě, tam nebudete nic vymýšlet (smích), ale tady, jak ti lidi jsou jiní a ty skupiny jsou jiné, a mají různé počty a různé požadavky a různé úrovně, tak je ta hodina ... když bych měla jednu hodinu ve třech různých skupinách, tak vždycky dopadne nějak jinak.

Požadavky na lektora - rozpoznání potřeb a/lze skupiny - specifik

Ta příprava na tu hodinu ...

No to je náročné. Já se teda připravuju dlouho.

Můžete mi říct i třeba jak dlouho Vám to časově zabere?

Praktická příprava

Třeba mně trvá dvě hodiny se připravit na tu hodinu nebo i dýl. Když opravdu chci, aby tam byly videa, abych rozebrala slovíčka, aby poslech byl rozebraný ... oni totiž opravdu potřebují všechno krok za krokem včetně vypsání slovíček. Nemůžu to udělat jak někde tady třeba u druháků na FAME, že řeknu: „Tady si uděláme poslech, co jste rozuměli jste rozuměli, potřebuju, abyste odpověděli na tyto dotazy.“ U nich to tak není, oni potřebují rozumět každému slovu, oni se necítí prostě dobře, i když jim vysvětluju, že to nevádí, že je potřeba se soustředit na nejdůležitější informace, tak ve finále to vždycky skončí tak, že chtějí perfektně porozumět všemu, co tam je. Takže já si to musím všechno přečíst, načíst, vypsát, přeložit, musím to

OHLED

NA POTŘEBY SENIORŮ

časová náročnost

ponu cíl, metody

specifický přístup

Příprava výuky

naservírovat úplně jinak. Přípravu, kterou bych si dělala pro normální střední školu nebo tady tu vysokou, si pro to U3V dělám mnohem dýl. Je to více detailnější všechno. *Struktura výuky*
Výborně, odpověděla jste mi zrovna na další dvě otázky, a to, jak je jiná ta příprava oproti přípravě pro běžné studenty a zároveň jaké potřebujete pomůcky k výuce.

Vidíte (smích), jsem rychlá. No tak já se snažím, aby to bylo pestré, protože my hrajeme i různé hry, hodně teda na mluvení, takže mám pexesa, různé takové ty flash karty, i v online výuce využívám různé aplikace. *Metody* *Struktura a obsah přednášky*

Na ten první vstup, který jste měla před těmi seniory ... pamatujete si, jaké to bylo?

první zkušenost No bála jsem se hrozně. (smích) Víím, že jsem se bála, jak to zvládnu, abych si neudělala ostudu, protože to byli lidé ve věku mých rodičů, aby to mělo hlavu a patu, abych splnila nějaké očekávání, které jsem vůbec nevěděla, jaké oni mají, co od toho čekají. My jsme vlastně začínali tehdy takovým zvláštním způsobem. Ta angličtina probíhala asi rok, my jsme měli učebnici Sederome, protože to začalo tak, že se oni chtěli angličtinu a zároveň se chtěli naučit s počítačem. Takže my jsme měli učebnici, kde byl CD-rom, a ta hodina probíhala v počítačové učebně, kde byl člověk ještě mně k ruce, nějaký ajťák, který je učil, oni neuměli s myší, neuměli to CD-čko tam strčit a pustit, neuměli najet na ikonu ... takže to byla takový úplný začátek. (smích) To bylo zajímavé, ale bylo to tak, že já jsem první něco odučila, vzali jsme si nějaké téma, to jsme zvládli a potom nastoupil ten pan přes IT techniku, *poziitivní přístup* on jim jednotlivě radil a oni se to naučili, aby to pak mohli používat doma. Ale hned po té první hodině mi bylo jasné, že to bude dobrý. (smích) Ale byla jsem z toho opravdu nervózní poprvé a metodami pokus omyl *sebeironocení* jsem se snažila přijít na to, aby to mělo výsledek nějaký, což si myslím, že se daří. Ti lidé jsou spokojení, kdyby nebyli, tak se nevrací a nebudou chodit dál a dál. *Metoda* *sebereflexe*

Ta hodina probíhá jak? Jestli byste to mohla třeba jenom stručně popsat?

Metody Jo tak vždycky je nějaký warm-up, jen na zahřátí něco, takže buď to je popisování nějakých slovíček, nějaká hádanka, křížovka, *struktura* doplňovačka nebo ve dvojici si mají něco říct, nebo skupinová práce. Někdy jim třeba říkám, co jsem dělala a oni si musí zapamatovat co nejvíc věcí a pak mi to převyprávět. Takže je musím trochu nastartovat, aby se začali koncentrovat, jakože už ta hodina začala. Pak se držíme učebnice, ale tu máme na 3 roky, takže je to spíš takový jen podpůrný materiál, dávám jim hodně i svoje materiály. Máme tam dost konverzace, slovíčka procvičujeme, jedeme gramatiku a já se je snažím hodně zapojovat do té hodiny. *sledování potřeb seniorů cílová skupina* *struktura a obsah přednášky*

Takže je to hodně aktivní hodina, že?

Jo, nenechávám je tam spát, je tam hodně komunikace. Snažím se je tak nějak pořád pobudit k nějakým výkonům. (smích) *motivátorka*

Dostáváte zpětnou vazbu?

Tak... ehm dostávám a myslím si, že to je... já jim teda nerozdávám nějaké formuláře, aby mi napsali, co jim vadí a co ne, ale myslím si, že to člověk pozná. Že se do těch hodin vrací, a že třeba i při těch přihláškách vyloženě piší, že chtějí pokračovat, ale jen v případě, že se zapíší ke mně. (smích) *MOTIVACE*

Tak to je asi ta nejlepší zpětná vazba ne?

EMOCE

Asi to je ta největší zpětná vazba, že se takhle ozvou a že vidím, že furt ti stejní se mnou chtějí pokračovat dál, že ty počty se nesnižují. *vděčnost, motivace*

Takže podle toho, co vidím, tak jste ráda za tu zpětnou vazbu od těch studentů...

Jsem, no jako je to fajn, je dobrý to vědět, že se to někomu líbí, protože u denních studentů se to člověk většinou nedozví. (smích) *radost, vděčnost*

Na základě té zpětné vazby, uzpůsobila jste studentům U3V Vaše vyučovací techniky?

*Ohledy
na potřeby
seniorů*

To jo, vždycky když mám například novou skupinu, tak poté, co se párkrát potkáme, tak se jich vždycky ptám, jestli jim to takto vyhovuje, anebo jestli by zařadili víc psaní, více čtení nebo více mluvení nebo zařadit, jestli by chtěli zařadit jiná témata. Tím, že ty hodiny jsou více konverzační, tak měli možnost některá ty témata si určit sami, třeba někteří cestují, tak se zaměřujeme na cestování a s tím spojená slovíčka a fráze. Takže jo, přizpůsobuju, snažím se hlavně jim vyjít vstříc, aby oni měli pocit, že dělají něco, co má hlavu a patu a co opravdu využijí v tom běžném životě. *efektivita - nacházení efektivní cesty*

Vidíte na vzdělávání seniorů i nějaké nedostatky? *nedostatek lidí*

porovnávání

Ne, já si právě myslím, že naše univerzita to má skvěle vyřešené, že ty skupiny nejsou velké, a myslím si, že oni (univerzita) to mají vymyšlené jako opravdu dobře. Ten systém je nastavený opravdu fantasticky, protože já jsem byla se například ve Slovinsku podívat, jak se učí na U3V, v Portugalsku, a to je jako sto a jedna. Myslím si, že tady to je opravdu fajn. Žádné velké skupiny, prostory, učebna, vybavení, měli blízko výtahy a podobně. Takže myslím si, že žádné. *efektivita*

Začal jste teď po lektorování seniorů vnímat stáří jiným pohledem, než jaký jste měla doteď?

sebereflexe

No to určitě. Mám k nim respekt, jako velký respekt, protože v tomhle věku ... mám tam paní, která má 85 let třeba, cvičí jógu a někdy s náma nemůže jít po výuce na kávu, protože jde ještě na kosmetiku ... krásné. (smích) A vidím, jak oni si i v tomhle věku tvoří nová přátelství a jak mají chuť pořád obježovat, že nesedí doma u televize a nečekají, až jim ten život uteče, ale aktivně žijí. Dřív jsem si myslela, že ti staří lidé mají svou partu lidí, že to jsou ti staří známí, *respekt*

pozitivní přínos, změna osobnosti

kteří přetrvávají, ale je to přesně naopak. Vytváří se nové vztahy, mají pořád energii něco dělat a chuť do toho tam přijít a být aktivní.

To je hezké. V čem si myslíte, že je důležité vzdělávání pro seniory?

Ty lidi, které učím, tak kromě toho že jsou velice aktivní a vzdělávají se, tak spousta z nich ještě pracuje, i když už dávno mají ten důchodový věk. Takže oni asi nechtějí zestárnout, pořád je to nutí učit se nové věci. I díky vlastně online výuce byli teď nuceni učit se třeba zase na další úrovni s tou IT technikou, jak si přepínat obrazovku, zvuk, jak se připojit a všechny ty věci můžou využít i v tom běžném životě a mají díky tomu zas o něco jednodušší život. Takže podle mě je to důležité pro ten neustálý rozvoj. *pozitivní*

Asi i díky covidu jsme všichni poznali, jak je ta společnost a to, být mezi lidmi někdy opravdu potřeba. Nicméně ... podařilo se Vám díky lektorování seniorů zdokonalit Vaše dovednosti, anebo schopnosti?

*osobní
růst
sebereflexe*

Jo, myslím si, že se mi podařilo velmi zdokonalit mou trpělivost. (smích) Protože já hrozně rychle mluvím a všechno bych chtěla hned. Jsem náročná i na studenty, jakože když to není hned a proč to tam už není a ať to tam hned sype. (smích) No a tady si to vůbec dovolit nemůžu. (smích) Musím být prostě trpělivá, opakovat ty věci, spoustu věcí znovu a znovu vyslovovat a jako ... vlastně tohle jsem se naučila, že to musím dělat všechno jinak. *kompetence - trpělivost*

Takže trpělivost a určitá míra tolerance.

Ano.

Jak vnímáte svou roli jako lektor U3V?

vděčnost

Jako já jsem za to ráda, že toto ke mně přišlo, protože ačkoliv je ta příprava náročnější a já jsem naprosto unavená po tom, co tam odučím třeba 4-6 hodin tak fyzicky jsem unavená, ale duševně já jsem naprosto nabitá energií od nich a spokojená, že to vyšlo, že se jim to líbilo a že odcházeli spokojení i oni. Já jsem učila za ty roky hodně různých věkových skupin a tohle se mi strašně moc líbí, ale zase si nedovedu představit, že bych dělala jenom to, protože si myslím, že to je hodně vyčerpávající. Takže je potřeba to nějak vyvážit. *balance*

Vyvážit určitě, ale zároveň si myslím, že byste na to neměla asi takový pohled, neměla byste výuku seniorů s čím porovnat a možná by Vás to spíš ubíjelo, než nabíjelo energií.

Je to tak no.

Jakých největších úspěchů se Vám podařilo ve výuce na U3V dosáhnout?

Tuto otázku by měl posoudit asi někdo jiný. (smích)

Tak třeba zkuste říct, co se Vám opravdu povedlo, za co jste ráda...

úspěch

No tak za úspěch považuji to, že se ti lidi ke mně vrací. *vděčnost* A ještě teda jsme mívali takové workshopy, teď to sice přes covid nejde, ale chodili jsme třeba do filmového uzlu (Filmový

uzel Zlín pozn.) a měli jsme tam hodinu zaměřenou na umění a slovíčka. Zkoušeli si tam potom i naanimovat film ... takže takové ty aktivity mimo běžné učení. A pak jsme měli ještě intenzivní týdenní letní kurz společně s dalšíma lektorama, jmenovalo se to English together a bylo to na různá témata. To ale nebylo jen vlastně vzdělávání, to byl vždycky celodenní program, kdy se potom večer chodilo do divadla, do muzea veteránů a na další různá zajímavá místa, takže to bylo moc hezké, mělo to ohlas a líbilo se jim to, takže jsme to pak ještě jeden rok zopakovali, pro velký úspěch. (smích) no tak toto bylo takový pěkný počín, za to jsem ráda.

Poslední otázka, co Vám osobně přineslo lektorování?

vlastní učení

No tak to už jsem asi řekla, takový ten jiný pohled na to stáří a na to, jak člověk vnímá lidi kolem sebe.

A dalo by se říct, že se Vám spolupráce se seniory promítla i třeba do dalších oblastí života kromě toho profesního?

sebereflexe, sebepoznání No...přemýšlím. Ta profesní určitě, jinak se na ty lidi dívat, jinak je učit, aplikovat jinou metodologii, zapojit do toho trošku té psychologie. Prostě člověk začal vnímat tuto generaci lidí trochu jinak a za mě je to přínos, pozitivní věc, *pozitivní přínos* když cítím veliký respekt vůči těm lidem a jako smekám před nimi, že v tomto věku jsou ochotní to dělat a dělat dobře, s nadhledem, s humorem a se vším, co k tomu patří. Ta starší generace má jiné pohledy, jiné názory a hlavně mají tu životní zkušenost, která je nepřenosná, kterou člověk musí získat a dozrát k tomu.

respekt

respekt